

NORDANSTIGS
KOMMUN

Flyktingmottagande i Nordanstigs kommun

2012-11-02 av Marika Engberg

SAMMANFATTNING

Omsorgs- och lärandenämnden i Nordanstigs kommun har gett Arbetsmarknad- och invandrarenheten i uppdrag att presentera en utredning om arbetet med kommunens flyktingmottagande. Man vill veta hur arbetet med mottagandet av flyktingar bedrivs och hur verksamheterna upplever att de klarar av uppdraget med den organisation och de resurser som finns. Omsorgs- och lärandenämnden vill även veta hur flyktingar som anlänt och är bosatta i Nordanstig upplevde mottagandet och vad de tycker om att bo i kommunen.

Uppgifter om antalet mottagna flyktingar i Nordanstigs kommun har inhämtats och sammanställts. Enskilda intervjuer har genomförts med kommunala tjänstemän inom respektive verksamhet som arbetar med flyktingmottagning i Nordanstig. Totalt har tio personer intervjuats från kommunal verksamhet. Intervjuer med flyktingar har genomförts i samtalsgrupper. Totalt har 11 informanter intervjuats vid tre tillfällen.

Rapporten avgränsas till Nordanstigs kommuns insatser i flyktingmottagandet. Med flyktingar avses vuxna personer och barn med uppehållstillstånd inklusive ensamkommande barn. Intervju med god man eller med ensamkommande barn har inte genomförts på grund av uppdragets storlek i förhållande till avsatt tid.

Frågeställningarna nedan är ställda till representanter av två olika perspektiv. Dels till kommunala verksamheter som mottagare av flyktingar, dels till flyktingar som blivit mottagna i kommunen.

Nordanstigs kommun som mottagare

1. Vilket uppdrag har respektive kommunal verksamhet och hur bedrivs arbetet med flyktingmottagande?
2. Sker samverkan i arbetet med flyktingmottagandet och hur ser den i så fall ut?
3. Vilken ekonomisk översikt har respektive verksamhet gällande flyktingmottagandet?
4. Finns det svårigheter i verksamheten?
5. Hur upplever respektive verksamhet att man klarar av uppdraget?
6. Vilka framtidsplaner och utvecklingsmöjligheter finns för verksamheten?

Flyktingar som mottagna

1. Vad visste de intervjuade om Nordanstig innan de kom till kommunen?
2. Vad hände när de anlände till Nordanstig?
3. Vilken initial information fick de?

Intervjuerna innefattar vidare frågor om boendet, kollektivtrafik, Individ- och familjeomsorg, Invandrarenhet, grundskola, barnomsorg, svenska för invandrare (sfi), sysselsättning och fritid.

Den nuvarande flyktingmottagningen i Nordanstigs kommun startade i november 2006 och var fram till senare delen av 2008 en egen enhet som då inordnades i Arbetsmarknad- och invandrarenheten. Nordanstig har tecknat en tillsvidare överenskommelse med Länsstyrelsen i Gävleborg att Nordanstigs kommun ska ta emot ta emot 25-35 flyktingar per år. Nordanstigs kommun har även ett avtal med Migrationsverket som boendekommun för mottagande av ensamkommande barn. Det avtalet omfattar åldrarna 16-18 år och avtalet löper till från 1 januari 2011 till januari 2015. Kommunen ska enligt avtalet med Migrationsverket tillhandahålla 10 boendeplatser varav 3 platser tillgängliga för asylsökande ungdomar.

Åren 2006-2012 har Nordanstigs kommun tagit emot 176 flyktingar varav 44 är utflyttade. 26 barn är födda i Sverige (i familjer som anlänt som flyktingar) mellan nov 2006 t o m juli 2012. Under åren 2010-2012 har Nordanstig tagit emot 14 ensamkommande flyktingbarn. I jämförelse med ett antal svenska kommuner med likvärdig befolkningmängd har Nordanstig under perioden 2006-2012 tagit emot flest kvotflyktingar av kommunerna i jämförelsen.

Det finns ingen särskilt framtagen handlingsplan i kommunen för arbetet med flyktingmottagning.

Flera verksamheter tycker att det borde finnas en kommunal handlingsplan och verksamheterna vill vara delaktiga i arbetet med att utforma den. Samtliga intervjuade kommunala verksamheter uppger att det finns en etablerad kommunal samverkan kring flyktingmottagande där man utbyter information, erfarenheter och där det finns möjlighet att efterfråga fortbildning. Verksamheter uppger vidare att de tycker att kommunala samverkansmöten är ett viktigt forum men att det finns behov av att se över samverkansformer och utveckla dem. Det framgår att det finns problemområden i samverkan mellan de parter som arbetar med ensamkommande barn. Man uppger att kommunikation och intrakommunal samverkan måste förbättras mellan de parter som är delaktiga i verksamheten med ensamkommande barn.

Invandrarenheten, Albo och Nordanstigs Bostäder påtalar inga ekonomiska problem inom respektive verksamhet. Grundskolan, barnomsorgen och Komvux uppger att respektive budget inte är tillräcklig för respektive verksamhet. Individ- och familjeomsorgen uppger att kostnader för försörjningsstöd har ökat i och med kommunens beslut om flyktingmottagande. För att få en komplett bild och tydliggöra orsakerna till ökade kostnader inom verksamheterna krävs en revision eller motsvarande undersökning.

Det framgår tydligt att det finns delade meningar i frågan om bostadsplacering av flyktingar som tas emot i kommunen. Att nå fram med information om de olika verksamheterna till flyktingar försvåras på grund av språkbrister och kulturella skillnader. Ytterligare en svårighet är att verksamheten med flyktingmottagande är föränderlig. Långsiktig sysselsättning i form av arbete och bristen på utbildningsalternativ är svårigheter som påtalas av de kommunala verksamheterna. Individ- och familjeomsorgen och Komvux anser att det saknas alternativa utbildningsformer för de ensamkommande ungdomar som tas emot i kommunen.

Rektorerna uttrycker mer eller mindre tydligt att verksamheterna inte klarar av uppdraget med tilldelade resurser. De faktorer som nämns är ekonomiska begränsningar, behov av fortbildning och att verksamheten med mottagande av ensamkommande barn är relativt ny för kommunen. Övriga verksamheter gör bedömningen att de klarar av respektive uppdrag i flyktingmottagandet. I materialet finns indikationer på att de kommunala verksamheterna saknar en kommunal handlingsplan och en övergripande planering för samhällsutvecklingen i kommunen. En indikator kan vara att det råder delade uppfattningar om hur man bör arbeta med bostadsplacering av flyktingar som tas emot i kommunen och att man upplever att aspekter som infrastruktur, behovet av förskoleplatser och organisation för skolgång inte vägs in.

Kring hälften av de intervjuade flyktingarna uppger att de hade fått viss information om Sverige och Nordanstig i flyktingläger innan de kom till Sverige. Informationen fick de genom *Sverigeprogrammen* i Migrationsverkets regi. Samtliga uppger att de trivs i sina lägenheter. Någon uttrycker att bostadsorten är liten med få människor. De allra flesta reser med kollektivtrafik. Några av de som anlände 2007 har bil och körkort. Informanterna upplever det något begränsande att det inte går fler turer med kollektivtrafiken. Dels för att ta sig inom kommunen till jobb och praktik men även för att på helgen kunna åka till en stad och handla.

Huvuddelen av informanterna i flyktinggrupperna upplever att kontakterna med Individ- och familjeomsorgen fungerar bra. När det gäller kontakten med skola och barnomsorg skiljer sig uppfattningarna åt beroende på när informanterna anlände till Nordanstig. Samtliga informanter upplever att sfi- undervisningen är bra och att det optimala är om man kan varva sfi med praktik. Ett par av informanterna som anlände 2007 har arbete. Övriga är sysselsatta i sfi kombinerat med praktik eller andra utbildningar. Man uttrycker i samtalsgrupperna att man upplever att Sverige är ett låst land och att det är svårt att på ett naturligt sätt träffa svenskar. Vad man menar med ett låst land är att alla går in till sig och låser om sig efter jobbet. Man umgås mest med Tv:n. Informanterna saknar en allmän mötesplats där olika nationaliteter kan mötas, utbyta erfarenheter och hjälpa varandra. Trots att livet har sina svårigheter som ny i ett främmande land tackar man Sverige och säger att man trivs i Nordanstig och att man helst vill bo kvar.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	7
BAKGRUND	7
TILLVÄGAGÅNGSSÄTT	7
URVAL AV INFORMANTER-PERSPEKTIVET MOTTAGARE	7
URVAL AV INFORMANTER-PERSPEKTIVET MOTTAGNA	7
SAMMANSTÄLLNING AV INTERVJUER	7
REFLEKTION KRING TILLVÄGAGÅNGSSÄTT	7
AVGRÄNSNINGAR OCH DEFINITIONER	8
KLARGÖRANDE OM BEGREPPET "KLARAR AV"	8
SYFTE	8
FRÅGESTÄLLNINGAR	8
FLYKTINGMOTTAGANDE I SVERIGE – EN TILLBAKABLICK	9
PROGNOS FÖR FRAMTIDA FLYKTINGMOTTAGANDE I SVERIGE	9
TVÅ OLIKA LAGSTIFTNINGAR OM FLYKTINGMOTTAGANDE	10
FLYKTINGMOTTAGANDE FÖRE 1 DECEMBER 2012	10
FLYKTINGMOTTAGANDE EFTER 1 DECEMBER 2012 – ETABLERINGSREFORMEN TRÄDER I KRAFT	10
ETABLERINGSREFORMENS DELAR	11
KOMMUNERNAS ANSVAR I ETABLERINGSREFORMEN	11
ENSAMKOMMANDE FLYKTINGBARN	11
HUVUDEL	13
FLYKTINGMOTTAGANDE I NORDANSTIGS KOMMUN	13
ANTALET MOTTAGNA FLYKTINGAR I NORDANSTIG 2006-2012	13
ANTAL MOTTAGNA FLYKTINGAR I NÅGRA SVENSKA KOMMUNER	14
REDOVISNING AV INTERVJUER	17
INTERVJU MED ENHETSCHEF FÖR INVANDRARENHETEN	17
INTERVJU MED REKTOR I BARNOMSORGEN	20
INTERVJU MED REKTOR I GRUNDSKOLAN	22
INTERVJU MED VD OCH UTHYRNINGSSASSISTENT PÅ NORDANSTIGS BOSTÄDER AB	24
INTERVJU MED FÖRESTÅNDARE FÖR ALBO, HVB-HEM FÖR ENSAMKOMMANDE BARN	25
INTERVJU MED CHEF FÖR INDIVID- OCH FAMILJEOMSORG SAMT MED TVÅ SOCIALSEKRETERARE	28
INTERVJU MED REKTOR FÖR KOMVUX, SFI OCH IM PROGRAMMEN	31
INTERVJUER MED FLYKTINGAR SOM BOR I NORDANSTIG	35
INTERVJU MED FLYKTINGAR SOM ANLÄNDE TILL NORDANSTIG 2007	35
INTERVJU MED FLYKTINGAR SOM ANLÄNDE TILL NORDANSTIG 2009	36
INTERVJU MED FLYKTINGAR SOM ANLÄNDE TILL NORDANSTIG 2011	37
ANALYS AV INTERVJUER MED KOMMUNALA TJÄNSTEMÄN	40
VERKSAMHETERNAS UPPDRAG	40
SAMVERKAN	40
EKONOMI	40
SVÅRIGHETER	40
HUR KLARAR MAN AV UPPDRAGET	41
FRAMTIDSPLANER OCH UTVECKLINGSMÖJLIGHETER	41
ANALYS AV INTERVJUER MED FLYKTINGAR	42
INFORMATION INNAN MAN KOM TILL NORDANSTIG OCH INITIAL INFORMATION I NORDANSTIG	42
BOENDET	42

KOLLEKTIVTRAFIK	42
INDIVID- OCH FAMILJEOMSORG	42
INVANDRARENHETEN	42
GRUNDSKOLA OCH BARNOMSORG	42
SVENSKA FÖR INVANDRARE	43
SYSSELSÄTTNING, FRITID OCH FRAMTID	43
ÖVRIGA KOMMENTARER FRÅN INFORMANTERNA	43
NÅGRA AVSLUTANDE KOMMENTARER	44
KÄLLMATERIAL	45
BILAGOR	46

INLEDNING

BAKGRUND

Omsorgs- och lärandenämnden i Nordanstigs kommun har gett Arbetsmarknad- och invandrarenheten i uppdrag att presentera en utredning om arbetet med kommunens flyktingmottagande. Man vill veta hur arbetet med mottagandet av flyktingar bedrivs och hur verksamheterna upplever att de klarar uppdraget med den organisation och de resurser som finns. Omsorgs- och lärandenämnden vill även veta hur flyktingar som anlänt och är bosatta i Nordanstig upplevde mottagandet och hur de tycker om att bo i kommunen.

Tillvägagångssätt

Uppgifter om antalet mottagna flyktingar i Nordanstigs kommun har inhämtats och sammanställts. Information om bostadsort, familjebilder, utbildningsbakgrund och sysselsättning har inhämtats och redovisas. Enskilda intervjuer har genomförts med kommunala tjänstemän inom respektive verksamhet som arbetar med flyktingmottagning i Nordanstig. Grundmall för samtliga intervjuer finns i bilaga 1. Delfrågor och följdfrågor förekommer, men dessa redovisas inte.

Intervjuer med flyktingar har genomförts i samtalsgrupper. Mall för samtliga intervjuer finns i bilaga 2. Jag rådfrågade en lärare som undervisar i svenska för invandrare om utformningen av intervjufrågorna för flyktinginformanterna. En utredning om flyktingmottagande i Dalarnas län¹ har använts som referens i framtagande av intervjufrågor för kommunala tjänstemän. Informanterna upplystes om att intervjuerna spelades in och godkände det. Intervjun med Nordanstigs Bostäder var inte inplanerad men efter att ha genomfört ett antal intervjuer bedömde jag att den behövdes som komplement.

Urval av informanter – perspektivet mottagare

Från respektive kommunal verksamhet valdes informanter med verksamhetsledande position. Intervjuer har genomförts i följande verksamheter: Arbetsmarknad- och invandrarenhet, Individ- och familjeomsorg, grundskola, barnomsorg, Kommunal vuxenutbildning (Komvux), Nordanstigs bostäder AB och HVB-hem för ensamkommande barn. Vid intervjun med Individ- och familjeomsorg deltog förutom chef, två socialsekreterare, varav en med arbetsområde ensamkommande barn. Vid intervjun med kommunalt bostadsbolag deltog även uthyrningsassistent. Totalt har tio personer intervjuats från kommunal verksamhet.

Urval av informanter – perspektivet mottagna

För åren 2007, 2009 och 2011 valdes fyra informanter per år ut. Två män och två kvinnor. Endast en informant fick förhinder och uteblev. Totalt har 11 informanter intervjuats vid tre tillfällen. Vid två tillfällen fanns en tolk med.

Sammanställning av intervjuer

När intervjuerna färdigställdes lyssnade jag igenom dem och skrev ner dem ordagrant. Därefter transkriberades intervjutexterna delvis, genom meningskoncentrering. Detta för att bearbeta de stora textmassorna.² Jag har valt att inte koncentrera intervjuresultaten i för stor utsträckning för det har bedömts viktigt att ge plats för det som informanterna delat med sig av i intervjuerna. För att säkerställa att innehållet i informanternas intervjuer återgivits rätt fick de möjlighet att kommentera eventuella fel i texten.

Reflektion kring tillvägagångssätt

Genom att använda kvalitativ metod med intervjuer blir förhållningssättet förutsättningslöst och man strävar efter en helhetsförståelse av speciella förhållanden för att få en så fullständig bild som möjligt

¹ Vägen in. Flyktingmottagande i Dalarna. En kartläggning av introduktionsinsatser i länets kommuner. Dalarnas forskningsråd, Länsstyrelsen Dalarna Rapport 2009:27.

² Olsson H Sörensen S. 2011 *Forskningsprocessen – kvalitativa och kvantitativa perspektiv*

av situationen.³ Vidare ger intervjuer en god inblick i människors upplevelser, erfarenheter, åsikter, drömmar, attityder och känslor.⁴

Att intervjua yrkesverksamma om deras egna arbetsuppgifter riskerar att leda till svar som försvarar arbetsmetoder om de genom intervjufrågorna kommer till insikt om att arbetet de genomför inte är av tillräcklig kvalitet.⁵ Jag upplevde inte att någon av informanterna intog försvarsställning utan snarare uppskattade att vara utvald för intervju.

För att få information relaterat till känslor, reaktioner och åsikter valde jag att intervjua flyktingar i mindre grupper. Detta för att de tillsammans skulle hjälpas åt att beskriva sina erfarenheter på ett så belysande och rättvisande sätt som möjligt.⁶ Av språkliga skäl fanns en tolk med vi två intervjutillfällen.

Avgränsningar och definitioner

Flyktingkonventionen definierar vem som är flykting och vilka rättigheter denna person har. Konventionen skrevs under 1951 och kompletterades med ett protokoll 1967. I 1967 års protokoll tog man bort vissa geografiska och tidsbegränsningar så att fler kunde berättigas flyktingstatus. Mer än 130 länder inklusive Sverige har skrivit på FN:s konvention om flyktingar. Enligt konventionen är en flykting en person som "flytt sitt land i välgrundad fruktan för förföljelse på grund av ras, religion, tillhörighet till en viss samhällsgrupp eller politisk samhörighet, och som befinner sig utanför det land vari han är medborgare och som på tidigare grund av tidigare nämnd fruktan inte kan eller vill återvända till det landet."⁷

Rapporten avgränsas till Nordanstigs kommuns insatser i flyktingmottagandet. Med flyktingar avses vuxna personer och barn med uppehållstillstånd inklusive ensamkommande barn. Intervju med god man eller med ensamkommande barn har inte genomförts på grund av uppdragets storlek.

Klargörande om begreppet "klarar av"

Utifrån att informanterna som har en verksamhetsledande position inom respektive kommunal verksamhet överlämnas bedömningen att avgöra om man "klarar av" att utföra arbetet med de resurser som finns till informanterna inom varje profession.

Syfte

Utredningen avser att redovisa:

- antal flyktingar som flyttat till Nordanstig avseende antal vuxna och barn, bostadssituation, utbildning och sysselsättning.
- hur arbetet bedrivs inom respektive kommunal verksamhet som har en del i flyktingmottagandet.
- hur verksamheterna bedömer att de klarar av uppdraget med de resurser som finns.
- hur några av de flyktingar som bor i Nordanstig upplever flyktingmottagandet i Nordanstig.

Frågeställningar

Frågeställningarna nedan är ställda till representanter ur två olika perspektiv. Dels till kommunala verksamheter som mottagare av flyktingar, dels till flyktingar som blivit mottagna i kommunen.

Nordanstigs kommun som mottagare

1. Vilket uppdrag har respektive kommunal verksamhet och hur bedrivs arbetet med flyktingmottagande?
2. Sker samverkan i arbetet med flyktingmottagande och hur ser den i så fall ut?
3. Vilken ekonomisk översikt har respektive verksamhet gällande flyktingmottagandet?
4. Finns det svårigheter i verksamheten?
5. Hur upplever respektive verksamhet att man klarar uppdraget?

³ Olsson H Sörensen S. 2011 *Forskningsprocessen – kvalitativa och kvantitativa perspektiv*

⁴ May T 2001 *Samhällsvetenskaplig forskning*

⁵ Eliasson-Lappalainen m.fl. 2008 *Forskningsmetodik för socialvetare*

⁶ Olsson H Sörensen S. 2011 *Forskningsprocessen – kvalitativa och kvantitativa perspektiv*

⁷ <http://www.migrationsinfo.se/migration/varlden/flyktingkonventionen/> (hämtat 9/8 2012)

6. Vilka framtidsplaner och utvecklingsmöjligheter finns för verksamheten?

Flyktingar som mottagna

1. Vad visste de intervjuade om Nordanstig innan de kom till kommunen?
2. Vad hände när de anlände till Nordanstig?
3. Vilken initial information fick de?

Intervjuerna innefattar vidare frågor om boendet, kollektivtrafik, individ- och familjeomsorg, invandrarenhet, grundskola, barnomsorg, svenska för invandrare, sysselsättning och fritid.

Flyktingmottagande i Sverige – en tillbakablick

Under andra världskriget förvandlades Sverige från ett utvandrarsland till ett invandrarsland med flyktingar från Tyskland, Baltikum och de nordiska grannländerna. Efter kriget dominerade frivillig arbetskraftinvandring för att i slutet av 60-talet regleras. Riksdagen beslutade att alla som ville invandra till Sverige i princip skulle ha sitt uppehållstillstånd klart. Det krävdes dock att personen hade ett arbetserbjudande i Sverige. Om någon arbetslös i Sverige kunde utföra arbetet beviljades inget uppehållstillstånd av dåvarande Invandrarverket.⁸

I takt med att oroligheterna ökade i världen under 80-talet ökade också antalet asylsökande till hela Västeuropa och Sverige. De asylsökande kom från Iran, Irak, Libanon, Syrien, Turkiet och Eritrea och följdes i slutet av 80-talet av asylsökande från Somalia, Kosovo och flera av de forna öststaterna. Väntetiderna på beslut ökade, antal förläggningar ökade och antalet som fick avslag på sina ansökningar ökade. Det som förutom förföljelse drev människor att söka asyl var fattigdom och drömmen om ett bättre liv i Västeuropa. Samtidigt som flera krigstillstånd, följde sammanbrottet i forna Jugoslavien med krig och etisk rensning. Rekordstora mängder människor drevs på flykt mitt i Europa och i Sverige fick 100 000 f.d. jugoslaver ett nytt hemland.⁹

Även om Sverige varit medlem i EU sedan 1995 var det först runt år 2000 som migrationsfrågorna blev ett politiskt område som EU lagstiftar genom direktiv, förordningar och beslut. Sverige blev våren 2001 medlem i Schengensamarbetet, vilket innebar att gränserna mellan de 13 Schengenländerna öppnades med gemensam visumhandläggning i hela området. Det följdes av ett ökat antal asylsökningar till Sverige. De öppna gränserna inom EU-området gjorde också att EU-medborgare kom till Sverige för att arbeta i kortare eller längre perioder.¹⁰

Asylinvandringen fortsatte att ligga högt fram till 2004 då en minskning kunde märkas. Nu kom ett växande antal asylsökande från forna Sovjetunionen och från afrikanska länder. Asylprövningen blev komplicerad och långdragen på grund av att allt fler saknade identitets- eller resehandlingar.¹¹

År 2005 införde riksdagen en tillfällig lag om amnesti och personer som blivit avvisade, men aldrig lämnat Sverige, fick sina ärenden prövade ännu en gång enligt den tillfälliga lagen. Drygt 30 000 personer prövades enligt den tillfälliga lagen och sammanlagt fick 56 procent av dessa permanenta eller tidsbegränsade uppehållstillstånd. De många uppehållstillstånden bidrog till att invandringen till Sverige blev rekordstor under 2006. Cirka 96 800 personer fick uppehållstillstånd detta år, den största invandringen någonsin i Sveriges historia.¹²

Prognos för framtida flyktingmottagande i Sverige

Det krävs en gemensam kraftansträngning för att öka mottagandet av nyanlända i kommunerna. Detta framgår i en rapport från Arbetsförmedlingen. Det totala mottagandet bedöms inför 2013 bli 40 900 personer jämfört med 19 700 för 2012. Den förväntade ökningen kommande år beskrivs bestå av personer som beviljats uppehållstillstånd som före detta asylsökande, direktinresta anhöriga med uppehållstillstånd och ensamkommande barn.¹³ I rapporten föreslås ett antal åtgärder på olika

⁸ <http://www.migrationsverket.se/info/1764.html#h-Krigetsflyktingarsamt50och60taletsarbetskraft> (hämtat 2012-08-02)

⁹ Ibid

¹⁰ Ibid

¹¹ Ibid

¹² Ibid

¹³ <http://projektwebbar.lansstyrelsen.se/integration/Sv/nyheter/2012/Pages/okat-behov-av-platser-i-kommunerna-for-mottagande-av-nyanlanda-.aspx> (hämtat 2012-10-13)

samhällsnivåer. Regeringen bör vidta åtgärder för att stimulera och stödja ett ökat mottagande. En särskild stimulansersättning och utökade möjligheter för kommuner att få ersättning för tomhyror som kan uppstå innan inflyttning i samband med mottagande av nyanlända är ett annat förslag.¹⁴

Två olika lagstiftningar om flyktingmottagande

Utredningen om flyktingmottagande i Nordanstig omfattar tiden från 2006 till 2012. Under den tidsperioden har riksdagen tagit beslut om en ny reform - *Nyanlända invandrades arbetsmarknadsetablering – egenansvar med professionellt stöd* och en ny lagstiftning om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare. Nedan beskrivs kort organisationen för flyktingmottagande i Sverige före och efter 1 december 2010 då den nya reformen trädde i kraft.

Flyktingmottagande före 1 december 2010

Migrationsverket tog i samarbete med länsstyrelserna över ansvaret för flyktingmottagandet efter att Invandrarverket lades ner juni 2007. Flyktingmottagandet och ersättningen till kommunerna regleras av ett antal statliga förordningar. Ersättningen utbetalades tidigare som grundersättning till kommunen en gång per år och extra ersättning och i form av schablonbelopp per mottagen flykting. Förordningen (1990:927) om statlig ersättning för flyktingmottagande m.m. reglerade grundersättningen som kommunen fick för att den träffat en överenskommelse med staten om flyktingmottagande.

De övergripande målen för nyanlända inriktades på att ge förutsättningar till egen försörjning, utbildning och delaktighet i samhällslivet. Varje kommun och myndighet bröt i sin tur ner och formulerade sina mål utifrån dessa övergripande mål. Delmålet för introduktionen formulerades: ”Varje individs behov och egna förutsättning ska vara utgångspunkt i en individuell introduktionsplan. Planeringen av introduktionsplanen samordnades av kommunen och skedde tillsammans med olika aktörer och den enskilde.”¹⁵

”Berättigade till introduktionsersättning var flyktingar och vissa andra utländska medborgare mellan 18-65 år (gällde inte hemmaboende ungdomar med försörjningspliktiga föräldrar), som togs emot inom ramen för det kommunala flyktingmottagandet och som deltog i invandrerenshetens introduktionsprogram. Ersättningen beräknades per hushåll där samtliga vuxna som följde överenskommen introduktionsplan och där minst en vuxen deltog heltid (6-8 timmar per dag) i introduktionsprogrammet. Introduktionsersättningen skulle täcka alla kostnader för hushållet, dock längst i 24 månader.”¹⁶

Flyktingmottagande efter 1 december 2010 – Etableringsreformen träder i kraft

Från och med 1 december 2010 har samordningsansvaret för flyktingmottagandet i Sverige förflyttats från kommunerna till staten då den nya lagen om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare (2010:197) träder i kraft. Reformen innebär förändrade eller nya ansvarsområden för kommunerna, Arbetsförmedlingen, Länsstyrelserna, Försäkringskassan samt Migrationsverket. Samtidigt har en ny aktör tillkommit – Etableringslotsen.

Genom reformen vill regeringen påskynda nyanländas etablering i arbets- och samhällslivet. Varje nyanländ ska utifrån sina förutsättningar få professionellt stöd att så snabbt som möjligt lära sig svenska, komma i arbete och klara sin egen försörjning.¹⁷ Lagen omfattar nyanlända som fyllt 20 men inte 65 år. Lagen gäller också nyanlända som har fyllt 18 år men inte 20 år, när de har uppehållstillstånd som kan ligga till grund för folkbokföring men saknar föräldrar i Sverige. Rätten till en etableringsplan gäller ett år från och med den dagen en nyanländ folkbokförs i en kommun. Nedan beskrivs kortfattat de mest centrala delarna i reformen.

¹⁴ <http://projektwebbar.lansstyrelsen.se/integration/Sv/nyheter/2012/Pages/okat-behov-av-platser-i-kommunerna-for-mottagande-av-nyanlanda-.aspx> (hämtat 2012-10-13)

¹⁵ Mål för nyanländas introduktion reviderad april 2006, Integrationsverket (Integrationsverket nedlagt juni 2007)

¹⁶ Riktlinjer för introduktionsersättning 2006-10-10 Nordanstigs kommun dnr 444/2006 Nr. h. kort 2006.3495. Se bilaga 3.

¹⁷ http://www.skl.se/vi_arbetar_med/integration1/etablering_for_nyanlanda_2/etablering_for_nyanlanda_1 (hämtat 2012-08-02)

*Etableringsreformens delar*¹⁸

Arbetsförmedlingen har ansvar för att det upprättas en **etableringsplan** för varje nyanländ som omfattas av etableringsreformen. Aktiviteter ska oftast bedrivas på heltid och ska minst innehålla svenska för invandrare (sfi) och samhällsorientering med samhällsförberedande insatser.

Etableringsplanen kan omfatta högst 24 månader från upprättandet. Den nyanlände kan tacka nej till etableringsplan och själv ta ansvar för sin etablering och försörjning men kan ta ny kontakt med Arbetsförmedlingen inom 12 månader från första folkbokföringsdagen i kommunen.

Arbetsförmedlingen ska också tillhandahålla tillhanda ett eller flera valfrihetssystem som ger den nyanlände rätt att välja en av Arbetsförmedlingen godkänd och kontrakterad **etableringslots**. Lotsens uppdrag är att vara en arbetsförberedande insats men även att stödja individen utifrån hela dennes livssituation.

Fördelning av mottagningsbehov på länsnivå fastställs av Arbetsförmedlingen i samråd med länsstyrelserna och Migrationsverket. Länsstyrelserna träffar sedan överenskommelser med kommunerna i respektive län om deras mottagande för **bosättning**.

Etableringsersättning kan utbetalas i högst 24 månader till nyanlända som deltar i de aktiviteter som ingår i etableringsplanen. En lägre ersättning lämnas under tiden som den nyanlände medverkar till upprättande av etableringsplan.

Kommunernas ansvar i etableringsreformen

Kommunerna ansvarar fortsatt för introduktion för de som ankom före 1 december 2010. Kommunen ska samverka i upprättandet och uppdatering av etableringsplan för de som bosatt sig i kommunen. Kommunen har även ansvar för mottagande och bostadsförsörjning, praktisk hjälp i samband med bosättning, svenskundervisning (sfi) och annan vuxenutbildning, samhällsorientering, skola, förskoleverksamhet, barnomsorg och andra insatser för barn och ungdomar, insatser inom det sociala området och att övrig kommunal verksamhet kommer nyanlända till del. Kommunen kan i vissa fall behöva gå in med ekonomiskt bistånd. Exempel på det kan vara innan den nyanlände får sin etableringsersättning, om en person är sjuk eller av andra anledningar inte kan delta i etableringsinsatser. Kommunerna som har överenskommelse med Länsstyrelsen får statlig ersättning oftast i form av schablonersättning.

Förordning (2010:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar innehåller bestämmelser om statlig ersättning till kommuner, landsting och kommunalförbund för mottagande av och insatser för vissa utlänningar. En kommun som träffat överenskommelse för mottagande för bosättning av nyanlända enligt vad som anges i förordningen (2012:408) har rätt till en årlig grundersättning som motsvarar 10 prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken. För 2012 är ett prisbasbelopp enligt Socialförsäkringsbalken (2012:110) 44 000 kr¹⁹.

Ensamkommande flyktingbarn

Kring 2004 kom ca 400 ensamkommande barn per år till Sverige. Ett 20-tal kommuner skulle då specialisera sig på mottagande av ensamkommande barn och ta över ansvaret genom socialtjänsten. Innan kommunerna tog över ansvaret hade Migrationsverket ansvaret för dessa boenden. Eftersom det redan fanns ett regelverk och en lagstiftning för HVB-hem blev det den formen för mottagande som blev gällande.²⁰ Bakgrunden till lagändringen var Migrationsverkets dubbla roller som både utredare av asylansökan och ansvariga för omhändertagandet av barnen samt att kommunernas socialtjänst ansågs ha den kompetens som krävs för att kunna handha målgruppens behov. Överlåtandet av ansvaret till kommunerna skulle medföra ökad långsiktighet och kontinuitet i barnens vardag. De

¹⁸ http://www.ski.se/vi_arbetar_med/integration1/etablering_for_nyanlanda_2/etablering_for_nyanlanda_1Enhetliga budskap – myndigheternas ansvar, ett internt stödmaterial. Version 2 reviderad 2011-09-08 Diarienummer: AF 2010/75951, FK 46184/2010, LST 851-3175-10, MV 111-2010-13115

¹⁹ www.scb.se/Pages/Pressrelease___318249.aspx (hämtat 2012-08-23)

²⁰ Personlig intervju med föreståndare för Albo, 2012-08-29

skulle på sikt få en tryggare tillvaro med den nya ansvarsfördelningen.²¹

Migrationsverket, kommunerna, landstingen och länsstyrelserna ansvarar för olika delar i mottagandet av ensamkommande barn. Socialstyrelsen ansvarar för tillsyn av det kommunala mottagandet. Det kommunala mottagandet innebär att utreda barnets behov och fatta beslut om insatser och placering i lämpligt boende men också att utreda om en familj, t.ex. en anhörig, är lämplig och har förutsättningar att ta emot barnet. Att utse god man och ansökan till överförmyndaren får Migrationsverket och Socialnämnden göra. Kommunen ska se till att barnet får skolundervisning och efter ett beviljat uppehållstillstånd ansvara för fortsatta insatser under barnets uppväxt samt för barnets integration. Ansvaret innebär även att efterforska var barnets familjemedlemmar finns.²²

”Regeringen har från den 1 januari 2011 gett länsstyrelserna i uppdrag att medverka till att det finns beredskap samt att förhandla med landets kommuner om mottagande av asylsökande barn utan legal vårdnadshavare i Sverige, så kallade ensamkommande barn.”²³

²¹ <http://www.regiongavleborg.se/download/18.1185bb51130b376b6c980001067/Publikation+GAVLEBORGSMODELLEN+2011-02-23%5B1%5D.pdf>. Projektrapport: Ensamkommande barn & ungdomar Gävleborgsmodellen, 2011-02-08, Agneta Morelli, Bollnäs kommun, s 5 (hämtat 2012-10-02)

²² <http://www.migrationsverket.se/info/419.html> (hämtat 2012-08-16)

²³ Integration, information från Länsstyrelserna nummer 2 juni 2011 (hämtat 2012-08-07)

HUVUDDDEL

Flyktingmottagande i Nordanstigs kommun

Den nuvarande flyktingmottagningen i Nordanstigs kommun startade i november 2006 och var fram till senare delen av 2008 en egen enhet som då inordnades i Arbetsmarknad- och invandrarenheten. Arbetet med flyktingmottagning är en del i Arbetsmarknad- och invandrarenheten och härefter kommer benämningen Invandrarenhet att användas för den verksamheten.

De kommunala verksamheter som är involverade i arbetet med flyktingmottagande är organiserade under utbildnings- och omsorgsförvaltningen. Invandrarenheten finns tillsammans med Arbetsmarknadsenheten, gymnasieutbildning, Individ- och familjeomsorg och Komvux under verksamhetsområdet *stöd och lärande* och lyder under Omsorgs- och lärandenämnden. Under samma nämnd lyder också verksamheten med mottagande av ensamkommande barn. Grundskola och barnomsorg finns under verksamhetsområde *skola, kultur och fritid* under lyder under Utbildnings- och kulturnämnden.²⁴

Nedan en sammanställning över antalet ankomna flyktingar till Nordanstig under åren 2006-2012 samt var i kommunen de bor, vilka familjebilder som finns, kort om känd utbildningsbakgrund och sysselsättningssituation.

Antalet mottagna flyktingar i Nordanstigs kommun 2006-2012

2006 (fr. o m november):	19 personer	13 vuxna, 6 barn, alla under 12
2007:	51 personer	25 vuxna, 26 barn varav 19 under 12 år
2008:	16 personer	9 vuxna 7, barn varav 5 under 12 år
2009:	10 personer	5 vuxna 5, barn varav 1 barn under 12 år
2012:	40 personer	21 vuxna, 16 barn varav 13 under 12 år
2011:	29 personer	17 vuxna, 12 barn varav 5 under 12 år
2012 (t.o.m. juni):	11 personer	11 vuxna

Summa ankomna:	176 personer
Av dessa är antal utflyttade:	44 personer
Barn som är födda i kommunen mellan nov 2006 och juli 2012:	26 barn (varav 22 som bor kvar i kommunen 1/8 2012)

Antal hushåll med flyktingfamiljer per 2012-08-01

Totalt antal hushåll:	47
Ensamboende antal hushåll:	17
Barnfamiljer antal hushåll:	28
Sammanboende utan barn antal hushåll:	2

Fördelning av bostadsort i kommunen per 2012-08-01

Ilsbo:	3 hushåll
Harmånger:	13 hushåll
Bergsjö:	31 hushåll

²⁴ <http://www.nordanstig.se/Kommunen/Kommunens-organisation.html> (hämtat 2012-09-18)

Antal ensamkommande barn per 2012-08-01

2010:	1 person
2011:	11 personer
2012 (t o m 1 aug)	2 personer
Summa ankomna:	14 ²⁵

Utbildningsnivå

Av de vuxna flyktingar som anlänt till Nordanstig under perioden hade ingen högre utbildning än gymnasienivå vid ankomsten. Merparten var jordbrukare i sitt hemland och analfabetism finns representerad främst bland kvinnor. Vid ankomsten till Nordanstig hade 6 % gymnasieutbildning (varav några läst enstaka kurser vid högskola/universitet), 7 % analfabeter, 50 % med utbildning från 1 till 6 år och 37 % med utbildningsnivå från 7 till 9 år.²⁶

Sysselsättning

Samtliga har sysselsättning genom sfi, instegsjobb, nystartsjobb, visstidsanställningar och OSA-anställningar. Fyra personer har en ordinarie tillsvidareanställning i privat verksamhet varav tre genomgått yrkes-sfi. Åtta personer går undersköterskeutbildning och fem personer har genomgått utbildning med inriktning restaurangkök. Bägge dessa utbildningar är yrkes-sfi. En person är vid tiden föräldraledig.²⁷

Fr o m 1 oktober 2012 finns inte några flyktingar i Nordanstig med introduktionsersättning. De flyktingar som anlände hösten 2010 före första december har hösten 2012 genomgått introduktionsperiod om 24 månader. Efter två års introduktion gäller egenförsörjning, annan försörjning som t ex föräldraledighet eller försörjningsstöd. De som anlänt efter 1 december 2010 lyder under etableringsreformen. 41 personer har anlänt efter att etableringsreformen trädde i kraft. Två av dessa har flyttat till Nordanstig som anhöriga och lyder inte under etableringsreformen.

Antal mottagna flyktingar i några svenska kommuner²⁸

För att ge en bild av hur många flyktingar Nordanstig tagit emot under perioden 2006-2012 i mars görs här en jämförelse med ett antal kommuner i Sverige som har närliggande befolkningmängd som Nordanstig. Siffran inom parentes under ensamkommande barn avser vilka år respektive kommun tagit emot ensamkommande barn.

Ort	Snitt befolkningmängd	Antal mottagna	Ensamk. barn (år)
Hofors	9839	309	49 (-07,-10,-11,-12)
Kinda	9841	240	21 (-06 -8, -9,-10,-11,-12)
Markaryd	9583	210	5 (-06, - 11, -12)
Nordanstig	9679	179	14 (-10, -11, -12)
Örkelljunga	9606	139	3 (-06, -10, -12)
Emmaboda	9238	115	5 (-11)
Gnosjö	9559	85	1 (-10)
Årjäng	9867	81	0
Nykvarn	9092	45	8 (-11,-12)

²⁵ Här framgår inte antal med beviljat PUT (permanent uppehållstillstånd)

²⁶ Uppgifterna lämnade av flyktingsamordnare på Invandrarenheten i Nordanstigs kommun 2012-08-16

²⁷ Ibid

²⁸ Samtliga redovisade siffror under denna rubrik bygger på sammanställning av Migrationsverkets statistik www.migrationsverket.se

Diagram nedan: Antal mottagna flyktingar jämfört med kommuner i jämförelsen

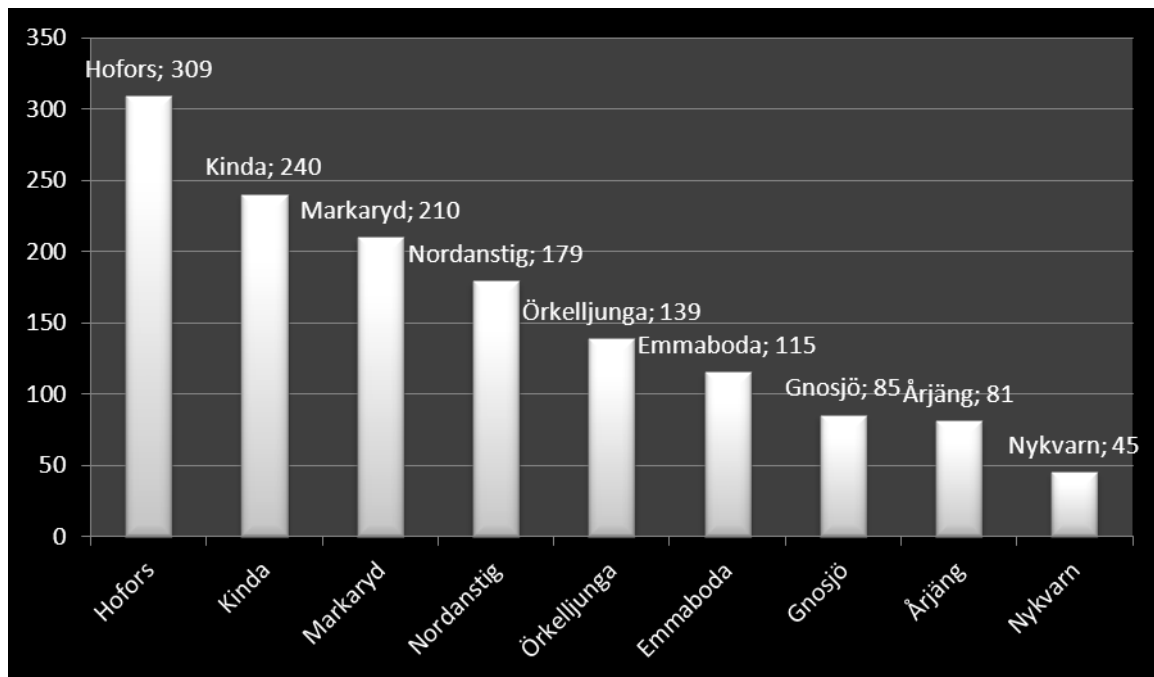
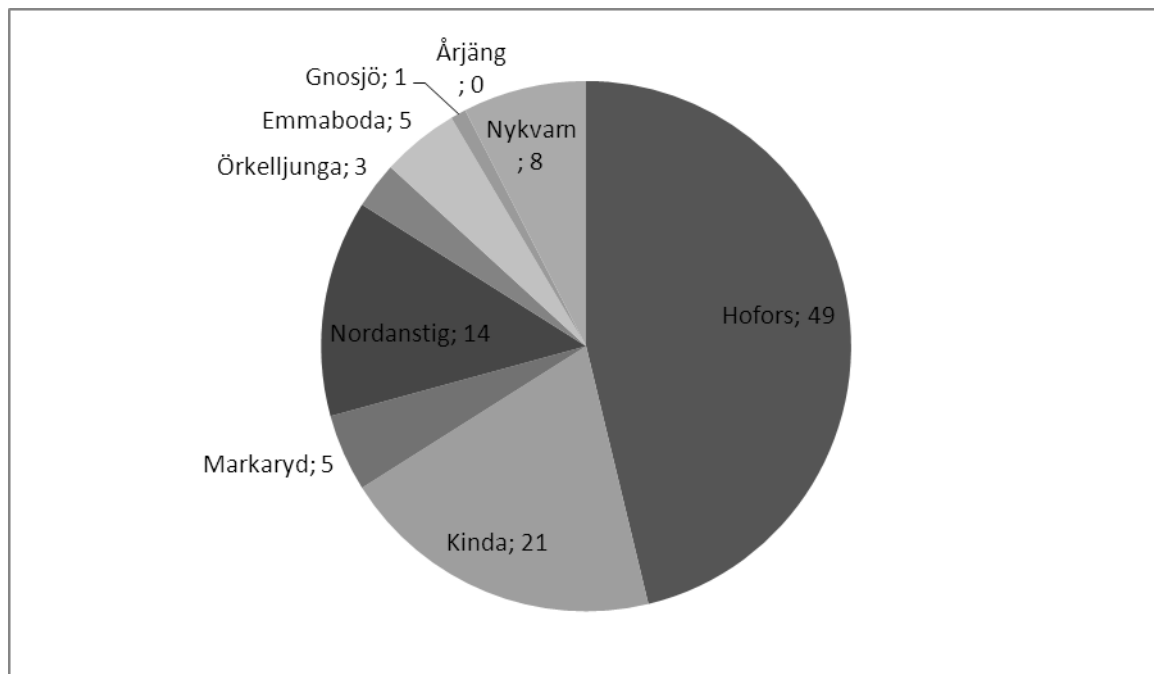

Diagram nedan: Antal mottagna ensamkommande barn jämfört med kommuner i jämförelsen

Totalt antal mottagna flyktingar under samma period i hela Sverige är 126 193. Totalt antal mottagna ensamkommande barn under samma period i hela Sverige är 8 546.

Kommunerna har rätt till statlig ersättning för mottagande av olika kategorier utländska medborgare som beviljats uppehållstillstånd i Sverige. Det följer av de statliga ersättningsförordningarna för flyktingmottagande (1990:927) och (2010:1122). Exempel på sådana kategorier utländska medborgare är före detta asylsökande som beviljats uppehållstillstånd (bland annat konventionsflyktingar och

skyddsbehövande), kvotflyktingar (uttagna i utlandet av Migrationsverket i samarbete med FN:s flyktingorganisation UNHCR), samt anhöriga till dessa grupper. Den anhörige måste ha ansökt om uppehållstillstånd (familjeåterförening) inom två år från den dag personen i Sverige blev kommunmottagen.²⁹

Nordanstigs kommun har tagit emot störst procent kvotflyktingar av totalt anlända till den egna kommunen i jämförelse med de andra kommunerna. Fördelningen i de olika kategorierna redovisas nedan.

Kvot: Kvotflykting (Kategori 1)

ABO: Person från anläggningsboende i Migrationsverkets mottagningssystem (Kategori 2)

EBO: Person från eget boende i Migrationsverkets mottagningssystem (Kategori 6)

Kategori 3: Övriga

Kategori 4: Anhöriga som ansökt inom två år

Ort	Kvot	ABO	EBO	Kategori 3	Kategori 4
Hofors	85 (28 %)	131 (42 %)	29 (9 %)	1 (<1%)	63 (20 %)
Kinda	24 (10 %)	149 (62 %)	30 (13 %)		37 (15 %)
Markaryd	40 (19 %)	82 (39 %)	39 (19 %)		46 (23 %)
Nordanstig	111 (62 %)	55 (30 %)	1 (<1%)		12 (7 %)
Örkelljunga	14 (10 %)	104 (75 %)	6 (4 %)		21 (15 %)
Emmaboda	27 (23 %)	54 (50 %)	6 (5 %)		28 (24 %)
Gnosjö	9 (11 %)	33 (40 %)	17 (20 %)	1 (1 %)	25 (30 %)
Årjäng	34 (50 %)	29 (36 %)	7 (9 %)		6 (7 %)
Nykvarn		25 (56 %)	6 (13 %)		14 (31 %)

²⁹ <http://www.migrationsverket.se/download/18.57c92aec130eb7a09cf800025446/Kommunmottagna+personer+enligt+ers%C3%A4ttningsf%C3%B6rordningen+hel%C3%A5ret+2010.pdf> (hämtat 2012-08-30)

REDOVISNING AV INTERVJUER

*Intervju med enhetschef för Invandrarenheten*³⁰

Invandrarenhetens uppdrag

Enhetschefen beskriver att organisationen inom Invandrarenheten har förändrats mellan 2006 när verksamheten startade fram till idag men har alltid varit organiserad under samma förvaltning. Det finns ingen särskilt framtagen handlingsplan för arbete med flyktingmottagande i Nordanstig. Det finns en regional överenskommelse med ett strategidokument som man arbetar med utifrån arbetsmarknadsområde Hälsingland.

Nordanstigs kommun hade före etableringsreformens inträde avtal om flyktingmottagande med Migrationsverket. Efter etableringsreformens inträde har man tecknat överenskommelse med Länsstyrelsen i Gävleborg om mottagande av flyktingar och andra skyddsbehövande. Nordanstig har tecknat en tillsvidare överenskommelse att ta emot 25-35 personer/år.³¹

Enhetschefen anser att Invandrarenheten har en samordnande funktion i kommunens flyktingmottagande. Enheten består av enhetschef, en flyktingsamordnare och en arbetsmarknadshandläggare med inriktning mot utrikesfödda. Grundbemanningen är samma som före etableringsreformen. Vid tiden för intervjun finns även en flyktingassistent med invandrarbakgrund anställd.

Enhetschefen beskriver vissa skillnader i sättet att arbeta efter etableringens införande. Administrationen för flyktingsamordnaren har minskat. Tidigare hade kommunen den lokalt samordnande funktionen för flyktingmottagandet i samhället vilket innebar att man hade ansvar att upprätta lokala överenskommelser. De lokala överenskommelserna initierades och skrevs av kommunerna tillsammans med samverkansparter utifrån de övergripande styrdokument. Kommunen sammankallade till möten med samverkansparterna som Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Hälsocentralen. I etableringsreformen är det Arbetsförmedlingen som har samordningsansvaret i samhället och i lagstiftningen finns preciserat vilket uppdrag kommunerna har. En annan skillnad är att kommunen inte längre administrerar försörjningsstödet till den enskilda flyktingen. Det gör Arbetsförmedlingen via Försäkringskassan. Arbetsförmedlingen har ansvar för att teckna lokala överenskommelser och att sammankalla till möten.

När etableringsreformen infördes bjöd Arbetsförmedlingen in till dialogmöten med flera olika parter. Det resulterade senare i att en representant från varje kommun företräder kommunen vid Arbetsförmedlingens möten. I Nordanstig är det avdelningschefen på Invandrarenheten som representerar kommunen vid dessa möten som hålls 2-3 gånger per år. När Arbetsförmedlingen sammankallar till lokala möten i Nordanstig deltar förutom invandrarenhet, verksamhetschef för stöd och lärande.

I etableringsreformen är det inte lika givet utifrån flyktingens perspektiv vart de ska vända sig med olika frågor menar enhetschefen. När kommunen tidigare hade totalansvaret föll det sig mer naturligt att initialt vända sig till Invandrarenheten med olika frågor. I etableringsreformen är ansvarsområden uppdelade på flera parter. Det kan upplevas oklart vem som ansvarar för vilken fråga, t ex om det är Arbetsförmedlingens, Etableringslotsens eller Invandrarenhetens fråga. Enhetschefen menar att Invandrarenheten måste markera var gränsen går för deras uppdrag. Arbetsförmedlingen har ett uppdrag genom etableringsreformen vilket de också har ersättning för.

³⁰ Personlig intervju med enhetschefen för Arbetsmarknad och invandrarenheten, 2012-08-22.

³¹ <http://www.lansstyrelsen.se/gavleborg/Sv/manniska-och-samhalle/integration/mottagande-och-etablering-av-nyanlanda/Pages/default.aspx> (hämtat 2012-09-18)

Etableringsuppdraget omfattar en viss målgrupp utifrån lagstiftningen. För de personer som inte kan upprätta en etableringsplan ska kommunen ansvara för att ordna sysselsättning och försörjning. Enhetschefen menar att det är en lucka i lagstiftningen eftersom den ekonomiska ersättningen för kommunernas mottagande minskade i och med etableringsreformen men man har fortfarande stor del i mottagandet.

Enhetschefen gör en jämförelse med Gävle kommun där man valt att nedrusta den kommunala flyktingmottagningen utifrån att Arbetsförmedlingen har det övergripande ansvaret. En annan orsak till den nedrustningen kan också vara att Gävle har flyktingförläggning i där flyktingar bor i väntan på besked om permanent uppehållstillstånd. Redan under tiden i flyktingförläggning sker viss etablering i svenska samhället och när personerna får uppehållstillstånd har de redan påbörjat sin etablering i Sverige. För Nordanstig är situationen annorlunda eftersom man övervägande tagit emot kvotflyktingar. Flyktingar som kommer direkt från ett flyktingläger någonstans i världen. Den typen av mottagande kräver mer resurser menar enhetschefen. Oavsett vilken kategori flyktingar man tar emot är kommunernas statliga ersättning densamma. Det finns inget kompensationsystem som tar hänsyn till resursernas storlek vid ett mottagande. Det finns dock möjlighet för en kommun att söka ersättning för initiala kostnader vid direktplacering av kvotflyktingar enligt förordningen (2010:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar.

Enhetschefen beskriver uppdraget att organisera mottagandet för de flyktingar som blivit anvisade till Nordanstig. Konkret innebär det att ordna lägenhet och hyreskontrakt, eventuellt grundmöblera lägenhet, ordna köksutrustning och göra ett första matinköp.³² Invandrarenheten ska kontakta grundskola, barnomsorg och Komvux om det är aktuellt. Vidare innebär det att hämta flyktingarna vid tåg, flyg eller buss när de anländer till Sverige, se till att de kommer till boendet och förse dem med kläder om det behovet finns. Det praktiska mottagandet sköter huvudsakligen flyktingsamordnare och arbetsmarknadshandläggare. Fortsättningsvis innebär det att löpande vägleda de nyanlända genom att informera, boka tid tider Arbetsförmedling, barnomsorg, grundskola, sfi och upprätta kontakt med hälsocentral.

Samverkan

Intrakommunalt anser enhetschefen att Invandrarenheten har ett samordningsuppdrag för de funktioner som inte ingår i Arbetsförmedlingens mötesformer. När etableringsreformen infördes avslutade man tidigare lokala överenskommelser och ersatte det med lokala samverkansmöten som hålls en gång per månad (ca 8 ggr/år). Enhetschefen bjuder in till dessa möten och kallar alla som kan tänkas vara en del i flyktingmottagandet med ambitionen att så många som möjligt ska delta. Det har visat sig vara lyckosamt då verksamheter som man inte tänkt på i dessa sammanhang anslutit. Ett exempel är att representant för biblioteket deltar för att de är intresserade av vilka språkgrupper som kommer till Nordanstig och vill planera sina inköp av böcker utifrån vilka medborgare som bor i kommunen. Eftersom vissa verksamheter faller utanför etableringsuppdraget anser man det viktigt att ha ett brett samarbete med ett helhetsperspektiv i kommunen. Ett exempel på en av flera viktiga delar är skola och barnomsorg med det pedagogiska uppdraget för flyktingbarnen som även är en viktig del i föräldrarnas etablering i det svenska samhället.

En viktig del i arbetet är samhällsplanering gällande bosättning för flyktingar menar enhetschefen. I samverkansgruppen diskuteras aktuellt mottagande utifrån ett underlag från Migrationsverket och enhetschefen säger att det finns möjlighet att påverka mottagandet. Det är bra att man i samverkansgruppen kan bedöma vilken familjebild som passar att ta emot i kommunen menar enhetschefen. Grundskolan meddelade vid ett tillfälle att de var hårt pressade och då valde man under en period att inte ta emot barnfamiljer. En annan gång kan det finnas utrymme i skolan i Hassela och då kan kommunen välja att ta emot ett antal barnfamiljer som bosätts i Hassela. Det rör det sig mer i samhället och lärarna får underlag att jobba med. Annat som diskuteras i gruppen är projektidéer och vad som kan förbättras och utvecklas och man utbyter erfarenheter.

³² Förteckning över vad de nyanländas lägenheter utrustas med finns i bilaga 4.

Invandrarenheten har viss samverkan med föreningslivet. Ett exempel är att den lokala idrottsföreningen får viss ersättning för att hantera nyanlända barn som vill utöva idrott. Det ideella föreningslivet bygger till stor del på föräldrars medverkan för att ta sig till och från matcher. Flyktingbarnens föräldrar kan inte leva upp till det på samma villkor eftersom de inte har bil och körkort och därför får idrottsföreningen ekonomiskt stöd för att kunna ta emot flyktingbarnen och säkra att de kan vara med vilket bedöms vara en viktig del i integrationen.

Någon organiserad samverkan finns inte med det lokala näringslivet. Till en början handlar det för de nyanlända huvudsakligen om språk, sociala nätverk, trygghet och boende. Näringslivet är viktigt på sikt eftersom det kan vara en framtida arbetsgivare.

Vidare finns en god omvärldsbevakning genom en regional struktur med regelbundna flyktingsamordningsmöten med aktiva kommuner som deltar.

Ekonomi

Före etableringsreformen var det kommunernas uppgift att sätta upp egna mål för flyktingmottagande och fastställa nivåer för introduktionsersättning till flyktingar. Den statliga ersättningen betalas ut till kommunen. Ansvarig nämnd fastställde introduktionsersättningens nivå.³³ Den fastställda nivån indexerades därefter och följde schablonersättningens uppräknings. Den årliga grundersättningen motsvarade tre schablonbelopp för en person som fyllt 16 år men inte 65 år.³⁴ Schablonbeloppen som avsåg två år för person under 16 år var 111 400 kr, 181 400 kr för personer som fyllt 16 men inte 65 år och 67 000 kr för personer som fyllt 65 år. Introduktionsersättningen försvinner hösten 2012 eftersom de sista som ankom till kommunen enligt tidigare lagstiftning fullgjort sin introduktionstid.

I etableringsreformen utbetalas en statlig grundersättning om 10 basbelopp per år ut till Invandrarenheten. Det är ett administrativt stöd för organisationen med flyktingmottagande i kommunen. Förutom det betalas schablonbelopp ut periodvis under två år.

Schablonbelopp för:

person som fyllt 20 år men inte 65 år är 80 000 för två år

person under 20 år 80 000 kr i två år

person som fyllt 65 år 50 000 kr för två år.³⁵

Schablonbeloppen fördelas enligt en fördelningsnyckel i kommunen mellan grundskola, barnomsorg, sfi, Individ- och familjeomsorg och Invandrarenheten. I etableringsreformen blir det ett ekonomiskt glapp för en nyanländ flykting innan den får sin första etableringsersättning utbetald från Arbetsförmedlingen. Innan ersättningen betalas ut ska etableringsplan vara upprättad och aktivitetsnärvaro vara inrapporterad. För det ”glappet” erhåller kommunen en särskild schablonersättning som betalas ut i väntan på att processen med etableringen tagit fart. I etableringsreformen är etableringsersättningen för flyktingar lagstadgad och den har Arbetsförmedlingen ansvar för att administrera.

Svårigheter

Enhetschefen menar att lagstiftningen har sina svagheter. Ur ett medborgarperspektiv är motsättningar och rasism ett problem. Den största utmaningen är att de flyktingar som kommer till Sverige och Nordanstig ska bli självförsörjande för det är vad samhället kräver menar enhetschefen. Det många inte tänker på är att de vuxna och unga vuxna som kommer till Nordanstig inte kostar kommunen något beträffande omsorg, utbildning och andra samhällsinsatser. Enhetschefen önskar en större iver i samhället och i de övriga verksamheterna i kommunen att vilja utveckla och förbättra och att vid behov efterfråga kunskap. Syftet med den lokala samverkansgruppen är att lyfta specifika frågor för att samverka kring förbättringar och att uppslutningen inte alltid är så god kan kännas frustrerande.

³³ Nivåer för introduktionsersättning i Nordanstigs kommun/omsorg och arbetsmarknad Nr. h .kort 2006:3495 Dnr 444/2006 Se bilaga 1.

³⁴ SFS Förordning (1999:927) om statlig ersättning för flyktingmottagande mm 10 §

³⁵ SFS Förordning (2012:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar. 2, 3, 10-14 §§

Ett väl fungerande flyktingmottagande och integration bygger på att alla tar sin del av ansvaret och bidrar till helheten. Trots små resurser menar enhetschefen att Nordanstig har goda förutsättningarna att lyckas eftersom man har närheten till varandra men den närheten kan man använda bättre.

Hur bedömer Invandrarenheten att man klarar av uppdraget

Enhetschefen bedömer att man för närvarande klarar uppdraget och ser inte något behov av att utöka med någon tjänst på enheten.

Framtidsplaner och utvecklingsmöjligheter

Man kan alltid förbättra och utveckla men då måste man först reda ut vilka kvalitativa förbättringar som ska göras. När den gamla lagstiftningen går ur tiden hösten 2012 får man se vad det innebär för Invandrarenheten menar enhetschefen. Det blir viss minskad administration och det måste vägas in i ekonomin. Man har i kommunen mindre möjlighet att omfördela ekonomiska resurser efter behov som uppstår eftersom man inte längre är mottagare av det totala statliga stödet. Flyktingmottagandet är inget projekt, det är en kommunal verksamhet och då gäller det att förvalta, förädla och ständigt metodutveckla. Enhetschefen menar vidare att det ständigt är nya utmaningar beroende på omvärlden och vilka flyktinggrupper som kommer till Nordanstig. När man möter nya kulturer och nya språkgrupper måste arbetet och verksamheten anpassas därefter.

Intervju med rektor i barnomsorgen³⁶

Barnomsorgens uppdrag

Uppdraget som förskolan har skiljer sig inte när det gäller flyktingbarn. Alla barn tas emot på lika villkor enligt skollagen³⁷ Förskolan har ett starkt pedagogiskt uppdrag där det ingår att synliggöra varje barn och bedriva en pedagogisk verksamhet där barn får utveckla sig för att få maximalt god utveckling innan de börjar i skolan. Förskolan får i de flesta fall veta ca en månad innan att det kommer nya flyktingbarn men man vet inte hur familjebilden ser ut eller vilken bakgrund de har. De utredningar som görs av nyanlända tar inte förskolan del av. När flyktingbarnen kommer första dagen till förskolan är det som vilket annat barn som helst som kommer och uppdraget är att lära känna barnen och ha fokus på dem. Övergången till etableringsreformen uppges man inte ha märkt av i förskolan. Dock finns en farhåga att det blir mer perifert och att det kan vara svårare att hitta smidiga lösningar när besluten fattas längre bort.

Samverkan

Man träffas i kommunala samverkansmöten där det finns möjlighet att önska fortbildning och diskutera olika frågor och det tycker rektorn är bra. Samverkan är bra och viktigt men möten tävlar med annan mötestid när resurserna är knappa. Resurser som ska räcka till mycket och som i första hand måste användas i verksamheten med det uppdrag förskolan ska utföra. Rektorn tror att man skulle vinna på att låta någon i verksamheten få ett utökat uppdrag för att bevaka och fördjupa sig i frågorna kring mottagande av flyktingbarn. Röda Korset tar stor del i flyktingmottagandet och kommer till förskolan för att se vad barnen behöver för kläder eller med andra funderingar som de inte vet var de ska vända sig med.

Ekonomi

Förskolan tilldelas ett nyckeltal för barn som är mer än 15 timmar i förskolan och ett annat nyckeltal för de som är 15 eller mindre än 15 timmar i förskolan och då räknas två deltidsbarn som ett heltidsbarn. Följden av det sättet att tilldela verksamhetsmedel har inneburit att snittet ligger på 6-7 barn/personal istället för det rekommenderade snittet på 5,4 barn/personal. Det finns inga särskilda resurser avsatta för gruppen flyktingbarn. Förskolan får samma ersättning för varje barn.

Kontakterna med flyktingbarnens föräldrar är mer frekventa och tar mer tid eftersom de också kommer till förskolan med olika frågor som förskolan egentligen inte berörs av. Till detta kommer också den dokumentation och uppföljning som görs av alla barn. När det behövs tolk för att säkra att föräldrar

³⁶ Personlig intervju med rektor i barnomsorgen, 2012-08-21.

³⁷ Skollagen 2010:800 kap 3

har förstått information uppges att verksamheten står för den kostnaden eftersom det räknas som verksamhet. Rektorn uppger att det möjligen kan finnas vissa extra medel till tolk finns hos förvaltningschefen men att verksamheten inte har någon översikt över ekonomin gällande flyktingbarn. Förskolan vill och försöker jobba med flyktingbarnen i mindre grupper men eftersom det inte finns tilldelat några extraresurser för den gruppen är det svårt att få tid och personal att räkna till.

Svårigheter

När flyktingbarnen kommer till förskolan är det som vilket annat barn som helst som kommer första dagen vilket också uppges vara ett bekymmer. Det är en stor skillnad att ta emot ett barn med svenskfödda föräldrar som förstår koderna i det svenska samhället jämfört med att ta emot ett barn där varken föräldrar eller barn kan svenska språket eller svensk kultur. Man kommer från helt olika miljöer och förskolepersonalen har ingen aning om vad dessa barn varit med om. Förutom språkbrister är kulturella skillnader i synsätt på t ex barnuppfostran andra svårigheter. Man har inom förskolan sett att det svenska sättet att förhålla sig till mindre barn kan upplevas annorlunda jämfört med vissa andra kulturer. Rektorn menar att västvärlden har ett till viss del snävt synsätt på barnuppfostran. Barnen förväntas klara av vissa saker på ett visst sätt och vuxna finns omkring och stöttar. Målet med den något snäva uppfostran är att barnen ska växa upp och bli självständiga individer som kan fatta egna välgrundade och väl avvägda beslut i livet. I vissa andra kulturer möter förskolan ett synsätt som delvis kan vara tvärtom. Barnen har mycket stor frihet när de är små men ju äldre de blir snävas de in i kulturella normer och kontrolleras av den övriga familjen. Det blir normer som styr istället för tilltron till den enskilda individen.

Andra svårigheter uppges vara olika syn på rutiner för mat och sömn, klädbehov för den typen av förskoleverksamhet som bedrivs i Sverige och att godis förekommer både som muta och som extra mat som skickas med flyktingbarnen hemifrån. Om föräldrarna inte kan läsa eller skriva på sitt eget språk blir utmaningarna än mer komplicerade. Rektorn menar att det finns ett stort behov av upplysnings- och informationsåtgärder som skulle kunna eliminera många missuppfattningar och förtydliga det svenska samhällets koder för människor som kommer från andra förhållanden.

Rektorn menar att det saknas mötesplatser där man kontinuerligt kan träffa flyktingar och andra verksamheter för att samtala om kulturella skillnader och informera om det svenska samhället inklusive förskoleverksamhet. Det finns behov av någon form av möten där man med tolk kunde mötas diskutera olika frågor tillsammans med flyktingar. Rektorn önskar att förskolan skulle vara en del i samhällsinformationen eller åtminstone få träffa de som håller i samhällsinformationen för att kunna lämna eventuella synpunkter kring informationen om förskoleverksamhet. Rektorn har medverkat vid det första informationstillfället i kommunen när flyktingarna i det närmaste precis har kommit. Att vid ett tillfälle informera och berätta om förskolan ur ett svenskt perspektiv via tolk räcker inte. Mötesformerna behöver utökas och utvecklas menar rektorn.

Ett annat bekymmer är att kriteriet för bostadsplacering av flyktingar styrs av var det finns lediga lägenheter. Tillgången på bostäder blir viktigare än att titta på konsekvenserna i verksamheterna. Tänker man utifrån ett verksamhetsperspektiv finns det en vits att fler från samma språkområde bor på samma plats och följaktligen hamnar i samma förskola eller skola. Då ökar möjligheterna att koncentrera stödresurser till en plats istället för att ha resurser på fler ställen för färre barn. Rektorn tycker inte att det finns någon som tar ansvar för den långsiktiga samhällsplaneringen. Man måste på ett tidigt stadium bestämma var tillväxten ska ske så att man kan förstå att man på sikt behöver utvidga förskole- och skolverksamhet. Det är politikernas uppgift. När man tar emot ett antal flyktingar ökar behovet av förskoleplatser, vilket innebär att det måste startas nya förskolor och det kostar pengar.

Inom förskolan är man enligt lag skyldig att erbjuda en förskoleplats senast inom fyra månader från att en familj ansökt om förskoleplats. Förskolan har lång framförhållning när det gäller svenskfödda barn. Familjerna får informationsbrev hemskickade och uppmanas planera för barnens förskola långt innan det är aktuellt. Det är svårare att ha den framförhållningen med flyktingbarn eftersom man inte vet så lång tid i förväg vilka familjekonstellationer som kommer. De flyktingfamiljer med barn som kommer till Nordanstig behöver också förskoleplats omgående eftersom föräldrarna ska delta i sfi och andra aktiviteter inom ramen för etablering. Behovet att starta en ny förskola uppstod för en tid sedan och

det sköttes enligt rektorn mycket otillfredsställande av kommunen. Det tog ett år innan det fattades beslut om lokal och finansiering. Under den tiden slet personalen ont. Ett sådant förfarande är oekonomiskt och ger dåligt renommé för Nordanstigs kommun menar rektorn.

Hur bedömer barnomsorgen att man klarar av uppdraget

Förskolan klarar inte uppdraget med de resurser som finns. Ekonomiskt visar man minusresultat och det motiveras med att man är tvungen att sätta in resurser som det inte finns ekonomisk täckning för. Det finns också andra barn i förskolan som behöver extra resurser, som barn med särskilda behov och andra invandrabarn som behöver stöd i språket. Nu kommer det nya propåer om nedskärningar och besparingar och det går inte ihop med rådande verklighet menar rektorn.

Framtidsplaner och utvecklingsmöjligheter

Ett stort och viktigt utvecklingsområde är bemötande och kommunikation. Många av de missförstånd som uppstår språkligt och kulturellt skulle kunna elimineras tidigare om man hade andra former för att bemöta frågorna på ett tidigare stadium. En idé är att ha en inslussningsperiod där barnen får tillbringa mer tid med sina föräldrar i början och att de tillsammans får en mjukare ingång i förskoleverksamheten. Man skulle kunna utveckla återkommande mötesplatser med tolk där man tillsammans kan lyfta och diskutera frågor som t ex barnuppfostran och den svenska förskolan. Som det är idag är det en lång process innan förskolan nått fram till en punkt där man kan möta föräldrarna och känna att man förstår varandra. Även om samverkan och möten kostar tid och pengar anser rektorn att det vore väl investerade pengar.

Övriga kommentarer

I en liten kommun som Nordanstig kan det vara svårt att hitta praktikplatser för vuxna flyktingar som behöver praktisera det svenska språket. I förskolan blir det olyckligt om man inte hinner med den ordinarie verksamheten för att man samtidigt ska handleda praktikanter i verksamheten som ska lära sig svenska.

Intervju med rektor i grundskolan³⁸

Grundskolans uppdrag

Grundskolans uppdrag är att följa skollagen och där ingår alla barn i grundskoleålder som bor i kommunen.³⁹ Under förra läsåret införde grundskolan ett arbetssätt som innebär att alla flyktingbarn går i en introduktionsklass under ett år i Harmånger där två lärare bedriver undervisning. I den gruppen finns elever från olika länder och fokus ligger på att lära dem svenska språket. Förutom att de två pedagogerna undervisar barnen har de även fortbildat andra lärare. Innevarande läsåret kommer dessa elever till grundskolan i vanlig klass och då behövs fortsatt förstärkta resurser för barnen har inte kunskaper för att obehindrat följa med i den ordinarie undervisningen. Behovet av extra resurser varierar beroende hur mycket skolgång de har från sina hemländer och om de kommer från en familj med utbildade föräldrar eller om de kommer från en familj där föräldrarna är analfabeter eller lite egen skolgång menar rektorn.

För att uppfylla kravet med hemspråksundervisning har man samarbetat med Språkskolan i Uppsala. Där finns lärare i många olika språk och eleverna tillgodogör sig hemspråksundervisning via web-undervisning. Eleverna tycker att det fungerar bra. I övrigt är det upp till varje skola att mobilisera med de resurser som behövs för att ge eleverna en rimlig chans att tillgodogöra sig kunskaper i de ämnen som ingår i kursplanerna.

Rektorn bedömer att kontakter mellan skola och föräldrar fungerar bra. Man har regelbundna kontakter med föräldrar och anlitar tolk vid behov. Man försöker ha samma rutiner för flyktingbarn och deras familjer som man har för svenska barn och deras familjer. Man översätter viss information som kan lämnas till föräldrarna men föredrar att använda tolk eftersom det är viktigt att föräldrarna får möjlighet att ställa frågor och få ett direkt svar.

³⁸ Personlig intervju med rektor i grundskolan, 2012-08-24.

³⁹ Skollagen 2010:800 kap 10

Vid känsliga ärenden är det extra viktigt med en välutbildad tolk för att säkra att det inte sker några missförstånd och att föräldrarna får utförlig information. Tolkning kan ske via telefon men även genom att tolken är fysiskt närvarande.

Samverkan

Den samverkan finns mellan grundskolan och Invandrarenheten uppges fungera bra. Den kommunala samverkansgruppen är ett bra forum där man utbyter information. För skolans planering är det viktigt med information om vilka familjer som flyttar in och vilka språk de pratar. Externt samarbetar skolan med andra kommuner som har en högre kompetens gällande språk.

Ekonomi

Rektorn uppger att det inte finns någon översikt över ekonomin kring flyktingbarn i grundskolans verksamhet och att det finns mer att göra kring den frågan. Tolkar och lärare som arbetar i introduktionsklassen finansieras centralt av kommunen. Det finns däremot inga extra ekonomiska medel för flyktingbarnen i den ordinarie grundskoleverksamheten. Om en enskild skola behöver sätta in extra resurser använder man medel inom ordinarie budget.

Svårigheter

Modellen med introduktionsår kommer dessvärre inte att fungera på samma sätt innevarande år beroende på att flyktingfamiljerna tilldelas bostäder utifrån tillgången på lägenheter. Det är ett problem att bostadstillgången styr var familjerna blir placerade i kommunen menar rektorn. Tidigare placerades familjer i Strömsbruk och Harmånger och då fungerade modellen med introduktionsår i Harmånger. I nuläget är det två flyktingfamiljer med mindre barn som flyttar till Hassela. Konsekvensen blir att det uppstår behov av introduktionsår på flera olika platser i kommunen. Rektorn tycker inte att det är bra att skjutsa lågstadiesbarn så långt när man i kommunen har sagt att mindre barn inte ska behöva åka långa sträckor för att gå i skolan. En lösning kan vara att den personal som arbetar i introduktionsklass åker till Hassela men det innebär samtidigt att de andra barnen som går introduktionsår på den andra orten får vara i ordinarie klass i skolan. Med detta minskar kvalitativ tid för språkinläring för alla barn som det berör. På varje skola finns inte resurser att avsätta en person som arbetar med intensivstudier i svenska med en mindre grupp. Svenska språket är oerhört viktigt eftersom det är grunden för hur eleverna fortsatt ska klara skolan menar rektorn. Som liten kommun är det en stor utmaning att klara undervisningen språkligt utifrån att man ständigt möter nya språk och dessutom flera dialekter inom vissa språk.

Hur bedömer grundskolan att man klarar av uppdraget

Utifrån hur många som inte klarar slutbetygen kan man dra slutsatsen att det finns mer att göra i grundskolan. Det fungerar inte optimalt och det finns mycket att utveckla och förbättra menar rektorn. Även om chanserna bedöms som små att en elev ska klara slutbetyg i årskurs nio om eleven kommer till Sverige i en ålder av t ex 13 år vill man i grundskolan känna och veta att man gett den eleven så mycket man bara kunde under den tiden.

Framtidsplaner och utvecklingsmöjligheter

För att förbättra möjligheterna för flyktingbarn att klara slutbetyg i årskurs 9 krävs mer resurser i skolan. Hemspråksundervisning bedöms vara viktig eftersom man utifrån ett eget språk har lättare att lära sig andra språk. Förutom det undersöker man möjligheten till studiehandledning där eleverna får stöd i varje ämne på sitt eget språk. Arbetssättet med studiehandledning diskuteras på nationell nivå men för Nordanstig skulle det i så fall bli studiehandledning på distans via web i samarbete med t ex Språkskolan i Uppsala. Denna studieform kan bedrivas med enskilda elever eller i mindre grupper. Att kunna erbjuda studiehandledning enligt nämnd modell är en kostsam och finansieringsfrågan återstår. Ytterligare ett sätt att kunna förstärka resurserna är att man kan påverka flyktingmottagandet utifrån språket. Då ökar möjligheten att kunna utbilda personal och höja kompetensen i arbetet med flyktingbarn menar rektorn.

Rektorn som intervjuas har från och med hösten 2012 tilldelats ett kommunalt uppdrag att utifrån grundskolans perspektiv skapa en organisation gällande elever från andra länder. Viktiga delar i det uppdraget är organisationen kring flyktingbarnen och deras skolgång och hur man kan utveckla den

kommunala samverkansgruppen för att identifiera olika delar där man i olika verksamheter kan stötta varandra. En sådan utveckling menar rektorn skulle möjliggöra att skapa en överblick över hur familjer och deras barn mår och hur man i det dagliga arbetet kan ta hjälp och stöd av varandra i de olika förvaltningarna. Rektorn tycker inte att man haft de övergripande kontaktytorna från skolan tidigare.

Övriga kommentarer

”Det känns frustrerande att inte kunna ge de här barnen det bästa.”⁴⁰

*Intervju med VD och uthyrningsassistent på Nordanstigs Bostäder AB*⁴¹

Nordanstigs Bostäders uppdrag

Nordanstigs Bostäder AB är ett kommunalägt bostadsbolag med en styrelse som väljs av Kommunfullmäktige i Nordanstig. Nordanstigs Bostäder uppger att de inte har något specifikt uppdrag i arbetet med flyktingmottagande. De ska i mån av lediga bostäder tillhandahålla boende till personer som vill hyra en lägenhet. Det finns inget förturssystem och ingen speciell styrning för flyktingarnas bostadsförsörjning. Det är Invandrarenheten som meddelar att det ska anlända flyktingar till kommunen och reserverar lägenheter för de som ska komma. Första tiden är det Invandrarenheten som tecknar och står på hyreskontrakt för dessa lägenheter fram till att flyktingar får fullständiga personnummer och kan ta över hyreskontrakt. Först när de gör det har de rätt att söka bostadsbidrag. Alla bostadssökande prövas individuellt och Nordanstigs Bostäder försöker lösa varje bostadssökandes behov utifrån de förutsättningar som finns. Det finns inget generellt beslut om att personer med försörjningsstöd inte får hyra lägenheter genom Nordanstigs Bostäder. Bostadsbolagets uppgift är att tillhandahålla bostäder och grundinställningen är att personen ska kunna betala hyra och inte ha hyresskulder hos Nordanstigs Bostäder.

Samverkan

Bostadsbolaget har kontinuerliga träffar varannan månad med flyktingsamordnare på Invandrarenheten för att få tidig information om planerat mottagande av flyktingar. Nordanstigs Bostäder informerar sig också vilket land och vilket språk som blir aktuellt för att kunna planera informationsinsatser om boendet. Tidigare deltog VD i de kommunala samverkansträffarna som Invandrarenheten bjuder in till. Han slutade delta i dessa träffar då han upplevde att boendefrågorna sällan diskuterades och föreslog att VD bjuds in till kommunal samverkan när boendefrågor ska diskuteras. Nordanstigs Bostäder samverkar med hyresgästföreningarna och bjuder in nyanlända till informationsmöten med tolk för att informera om boendet. Man kallar även till informationsmöte om det uppstått ett specifikt problem som behöver diskuteras och medverkar även vid det initiala informationstillfället som anordnas för nyanlända flyktingar. Informationen innefattar bl a information om TV-abonnemang, internet, el-abonnemang, tvättstuga, störningar, sopsortering, placering av cyklar och barnvagnar och vart man vänder sig med felanmälan.

Ekonomi

Bostadsförsörjningen för flyktingar ingår i den ordinarie uthyrningsverksamheten. Nordanstigs bostäder ser en tendens att kostnaderna ökar i områden där det till stor del bor flyktingar. Många lägenheter hade dock varit outhyrda om kommunen inte haft flyktingmottagning. Intäkterna har ökat i och med den verksamheten. Fler lägenheter skulle stå tomma om inte flyktingmottagning fanns i kommunen för den efterfrågan på lägenheter finns i normalfallet inte i Nordanstig.

⁴⁰ Personlig intervju med rektor i grundskolan, 2012-08-24.

⁴¹ Personlig intervju med VD och uthyrningsassistent på Nordanstigs bostäder 2012-10-13

Svårigheter

Nordanstigs Bostäder tycker att det finns problem med att nå fram med information om boendet till nyanlända flyktingar. Det som också är ett problem är att man inte vet på förhand vilka situationer som kan uppstå. Som ett exempel nämns abonnemang för el som det kan bli missförstånd kring. Sådana frågor hänvisas till bostadsbolaget. De administrativa arbetsuppgifterna är fördelade på fyra personer och drygt 20 personer arbetar praktiskt med bostäderna i kommunen. Möten är tidskrävande och det är en prioriteringsfråga vilka möten man går på menar VD:n.

Nordanstigs Bostäder har ingen formell möjlighet att styra bostadsplacering för nyanlända flyktingar men har framfört önskemål om att sprida placeringar i hela kommunen. Bostadsbolaget menar att integrationen kanske skulle gå smidigare om flyktingar tilldelades bostad i de orter där det finns lediga lägenheter och där det bor människor som är etablerade i det svenska samhället.

VD:n berättar att man tidigare i kommunen haft dialog om boendet för de flyktingar som kom på 80-talet och att man då bestämde att man skulle bosätta flyktingar där det fanns tomma lägenheter. De orter som är bäst lämpade när det gäller bostadstillgång är Strömsbruk, Harmånger och Hassela. Nu har det istället blivit så att boendet för flyktingar koncentrerades till Bergsjö eftersom administrationen för flyktingmottagandet och Komvux finns där. Periodvis har flyktingar placerats i Harmånger vilket VD tycker är bra.

Men under en period reserverade Invandrarenheten i stort sett alla lägenheter som blev lediga i bostadsområden i Bergsjö och Bergsjö kunde under den perioden inte erbjudas som bostadsort till andra bostadssökande. Nordanstigs Bostäder har haft hyresgäster som valt att flytta från dessa bostadsområden och bostadssökande som inte vill flytta till dessa områden. Det uttalas att orsaken är koncentrationen av flyktingar. VD menar att det inte är svårt att förstå att det uppstår problem när hyresgäster kommer från olika kulturer och olika erfarenheter kring boende. Vissa regler kopplade till lägenhetsboende är nödvändiga för att det praktiskt ska fungera. Det är också svårt att tillhandahålla information på alla språk och när analfabetism förekommer kan personerna inte tillgodogöra sig skriftlig information. Om människor kommer från krigssituationer och livsfarliga miljöer blir en halvtimme hit eller dit i tvättstugan ett litet problem menar VD.

Framtidsplaner och utvecklingsmöjligheter

En viktig del är att utveckla strategier för bostadsplacering och att Nordanstigs Bostäder får möjlighet att vara med och planera placering utifrån var det finns tomma lägenheter. VD har föreslagit att kommunen istället skulle flytta resurser till flyktingarnas bostadsort. T ex förlägga viss sfi-undervisning i Harmånger där det finns lediga lokaler och att lärare istället skulle åka till Harmånger. Att utveckla former för att informera är viktigt och en idé från VD är att införa informationsträffar löpande med vissa tidsintervall. T ex ett initialt informationstillfälle, ett tillfälle efter tre månader, ett tillfälle efter sex månader osv. Missförstånd grundar sig ofta i okunskap och utmaningen är att överbrygga klyftorna om okunskap om varandras kulturer menar VD.

Intervju med föreståndare för Albo, HVB-hem för ensamkommande barn⁴²

Albos uppdrag

Nordanstigs kommun har ett avtal med Migrationsverket som boendekommun för mottagande av ensamkommande barn. Avtalet omfattar åldrarna 16-18 år och avtalet löper till från 1 januari 2011 till januari 2015. I Nordanstig placeras ensamkommande ungdomar i kollektivt boende på Albo där nio personal arbetar i skift dygnets alla timmar. Kommunen ska enligt avtalet tillhandahålla 10 boendeplatser varav 3 tillgängliga för asylsökande ungdomar. Uppdraget innebär att ge ungdomarna omsorg, omvårdnad och trygghet i boendet. I texten kommer fortsättningsvis ensamkommande barn som bor på Albo att benämnas ensamkommande ungdom eller ungdom.

⁴² Personlig intervju med föreståndare för Albo, 2012-08-29

Albo är ett HVB-hem (hem för vård eller boende) med Socialstyrelsen som tillsynsmyndighet. Ungdomarna kommer först till en ankomstkommun någonstans i Sverige och ska så snart som möjligt anvisas till boendekommun. När en ungdom i bästa fall inom några dagar får veta att den ska flytta till Nordanstig och Albo får de en kort information om Nordanstig och Bergsjö översatt av en tolk. Vanligast är att ungdomen anländer till Sundsvall/Härnösands flygplats och hämtas av personalen på Albo. En socialsekreterare fattar beslut om placering på Albo utifrån den ofta knappa information som Migrationsverket har om ungdomen och därefter genomför föreståndaren för Albo ett inskrivningssamtal med ungdomen. Sedan följer en introduktionsperiod på 4 veckor med rundvisning i kommunen och information om det svenska samhället.

Personalen på Albo har fokuserat på att ge ungdomarna omsorg, trygghet och skapa en familjegemenskap. Att stötta ungdomarna och ge dessa förutsättningar att gå i skolan har varit prioriterat. Att vara personal är att vara en uppfostrande föräldragestalt. Albo har, till skillnad från många andra boenden, personal som är med i skolan som en pedagogisk resurs. Personalen på Albo fungerar som integrationshandledare och målet är att ge ungdomarna förutsättningar att bli starka och självständiga individer som på sikt ska klara ett eget liv i Sverige. Man har förhållandevis kort tid på sig för uppdraget eftersom ungdomarna är minst 16 år när de kommer till Albo.

Det finns både för- och nackdelar med att bo kollektivt, som på Albo. Fördelen med Albo är att det blir ett mer familjelikt boende där ungdomarna får sitt första nätverk och en form av familj. Många kommuner som har erfarenhet av trapphusboenden, där ungdomarna bor i egna lägenheter, tycker att det är bättre. Det är vanligt att ungdomarna har arbetat flera år i sina hemländer och praktiskt och ekonomiskt bidragit till familjeförsörjning. De flesta har levt ett vuxenliv i sitt hemland. På Albo behöver personalen oftast bara visa hur det praktiska är ordnat och sedan sköter de flesta ungdomarna det själva.

Ungdomarna på Albo har varit mycket duktiga och har utvecklats bra menar föreståndaren. De flesta av ungdomarna har på ett bra sätt inkluderats i samhället. De går alla i skolan och i stort sett alla är aktiva i föreningsliv och idrott. Två av ungdomarna har börjat på gymnasiet hösten 2012.

Fem av ungdomarna har under sommaren (2012) flyttat till eget boende och är kopplade till utslussverksamheten 18+. Vid årsskiftet 2012/13 beräknas ytterligare fyra ungdomar vara i 18+. I den verksamheten arbetar för närvarande 2 personal men det behöver förstärkas med ytterligare en personal. I 18+ verksamheten fungerar personalen som integrationsvägledare. Man planerar verksamheten utifrån att de ungdomar som kommer till Nordanstig ska stanna i verksamheten till 21 års ålder. Ungdomarna kan välja att lämna verksamheten vid 18 års ålder men då är vårdkedjan bruten och det är upp till ungdomen att klara sig själv. Om så sker upphör också statlig ersättning för den placeringen att utbetalas till kommunen. Skulle ungdomen ångra sig och vilja komma tillbaka in i verksamheten är det inte möjligt eftersom vårdkedjan brutits. Utslussboendet är en viktig del i verksamheten och föreståndaren menar att det gäller att visa på fördelarna att som ungdom vara kopplad till verksamheten med det stöd och den hjälp ungdomarna har rätt till. Ingen av ungdomarna på Albo har hittills valt att klara sig på egen hand.

Det finns idag inte särskilt uppsatta politiska verksamhetsmål för verksamheten eller utarbetade metoder för uppföljning och utvärdering.

Samverkan

Flera parter är engagerade i ungdomarnas liv efter ankomsten till kommunen. Det är i första hand följande parter som samverkar, gode män, personal på Albo, socialsekreterare och personal i skolan, hälso- och sjukvården har samtliga olika uppdrag i arbetet med ensamkommande barn. Samverkan och samarbetet i Nordanstig fungerar bra men kan i vissa sammanhang bli bättre menar föreståndaren.

Albo samverkar regionalt i Gävleborgs län med övriga kommuner och arbetar enligt Gävleborgsmodellen. En modell som arbetades fram i ett projekt med mål att utveckla en gemensam modell för mottagande av ensamkommande barn och ungdomar i Gävleborgs län. I projektresultaten

återfinns ett antal gemensamma riktlinjer och handledningsmanualer och gemensamma metodbeskrivningar och rekommendationer som arbetats fram av deltagande yrkeskategorier. Tanken är att bidragen ska fungera rådgivande för såväl kommuner som redan har etablerat verksamhet för mottagandet av ensamkommande barn, som för dem som avser att göra det. Bilagorna bör beaktas som levande dokument under ständig bearbetning och utveckling.⁴³

Ekonomi

Föreståndaren för Albo har det övergripande ekonomiska ansvaret för verksamheten och väger in alla aspekter för verksamhetens och ungdomarnas bästa och menar att helhetssyn och ekonomiska ställningstaganden måste gå hand i hand för att få en fungerande verksamhet över tid. 500 000 kr i statliga medel per år betalas ut i grundersättning till Albo. Förutom det har Albo ersättning för varje placerad ungdom i ett rum på Albo med 1 900 kr per dygn. Som det ser ut kommer Albo ge ett överskott på ungefär 1,5 miljoner under 2012. När ungdomarna fyller 18 år och flyttar till egen bostad och deltar i 18+ har man möjlighet att rekvirera statliga medel i efterhand (återsöka) för de allra flesta faktiska kostnader fram till att en ungdom fyller 21 år. Då är det en förutsättning att inte vårdkedjan bryts och att ungdomen är kopplad till Albo 18+ upp till 21 års ålder.

Svårigheter

Mottagandet av ensamkommande barn är en komplex uppgift eftersom ett flertal yrkeskategorier är inblandade. Uppdraget riktar sig också till en relativt ny målgrupp.⁴⁴ Det finns både för- och nackdelar med att det är flera ställföreträdande vårdnadshavare. De alla har gemensamt att man vill det allra bästa för ungdomarna men ibland kan det bli missriktad omsorg menar föreståndaren. Ibland finns olika uppfattningar om vad som är det bästa för ungdomarna och man måste fråga sig hur man bäst hjälper dem långsiktigt.

Föreståndaren nämner Ljusdals kommun som ett exempel. Där har man en integrationsenhet med en verksamhetschef och en anställd socialsekreterare med integrationschefen som sin närmsta chef. Föreståndaren menar att det kan vara en indikation på att flertalet vårdnadshavare från olika yrkeskategorier kan skapa vissa samarbetsproblem på grund av att det inte är helt klart vilka roller och vilket ansvar respektive part har. Huvudproblemen är okunskapen om målgruppen och deras behov och att lagstiftningen inte är anpassad för målgruppen menar föreståndaren.

Personalen på Albo tycker att det är ett mycket svårare och mer komplicerat jobb än vad många kan tro. Det finns inga nationella riktlinjer hur man ska arbeta med ensamkommande flyktingungdomar på boenden. Det finns ingen specifik behandlingsmetod eller pedagogik, att använda sig av. Personalens arbetssätt har varit och är ett lärande ”learning by doing” eller situationsbaserat arbetssätt.

Det är ett nationellt problem att gode män och särskild tillförordnad vårdnadshavare har stor variation i kompetens och att gränsdragningar mellan olika ansvarsområden är otydliga. Det finns idag ingen enhetlig utbildning i Sverige för gode män.⁴⁵ För en socialsekreterare är det problematiskt att genomföra en utredning om en person som de i stort sett inte vet något om. Socialsekreterare har erfarenhet av att arbeta med ungdomar ”på glid” och HVB-hem har av tradition en koppling till missbruksproblem och kriminalitet menar föreståndaren. De ensamkommande ungdomarna har inte den bakgrunden. De kommer från en annan kultur, är ensamma och vissa kan ha upplevt kriser och trauman men är inte ungdomar ”på glid” och det krävs ett annat tänk för den här målgruppen menar föreståndaren. Nationellt har politiker motionerat om en översyn av lagstiftningen för mottagande av ensamkommande barn och för en översyn av kravspecifikation för gode män och särskild tillförordnad vårdnadshavare. Inga förändringar har så här långt skett.

⁴³ Projekt rapport: Ensamkommande barn & ungdomar Gävleborgsmodellen, 2011-02-08, Agneta Morelli, Bollnäs kommun, s 6. (Hämtat 2012-10-02) <http://www.regiongavleborg.se/download/18.1185bb51130b376b6c980001067/Publikation+GAVLEBORGSMODELLEN+2011-02-23%5B1%5D.pdf>

⁴⁴ Projekt rapport: Ensamkommande barn & ungdomar Gävleborgsmodellen, 2011-02-08, Agneta Morelli, Bollnäs kommun, s 4. (Hämtat 2012-10-02) <http://www.regiongavleborg.se/download/18.1185bb51130b376b6c980001067/Publikation+GAVLEBORGSMODELLEN+2011-02-23%5B1%5D.pdf>

⁴⁵ <http://projektwebbar.lansstyrelsen.se/integration/Sv/nyheter/2012/Pages/utbildningsdagar-for-gode-man.aspx> (Hämtat 2012-10-13)

Sommaren 2011 fick Albo tillsynsbesök av Socialstyrelsen efter en anmälan om missförhållanden. Albo klarade inspektionen utan någon anmärkning. Det är olyckligt att frågor som man skulle kunna lösa genom samtal resulterar i en anmälan till Socialstyrelsen menar föreståndaren. Det krävs mer flexibilitet och samarbetsvilja än i normalfallet när man startar en ny och komplex verksamhet.

Hur bedömer Albo att man klarar av uppdraget

Socialstyrelsen hade inga anmärkningar och bedömde att verksamheten på Albo uppfyllde kraven. Föreståndaren bedömer att man utför ett bra arbete med verksamheten och att den ekonomiska ersättning som tilldelas från staten täcker kostnaderna och det kommer att bli ett överskott för 2012. Organisatoriskt är det fortfarande i ett uppbyggnadsskede eftersom verksamheten är relativt ny för kommunen. Men om man lyckas utarbeta ett gemensamt synsätt och att berörda parter arbetar i samma riktning är föreståndarens bedömning att det resulterar i en långsiktigt hållbar verksamhet med en hållbar ekonomi. Albo har haft tre inspektioner av Socialstyrelsen sedan starten i januari 2011. Albo har inte fått någon anmärkning av Socialstyrelsen, utan har en bra fungerande verksamhet menar föreståndaren.

Framtidsplaner och utvecklingsmöjligheter

I verksamheten fortsätter arbetet med att bygga upp och utveckla utslussverksamhet 18+ eftersom ungdomarna allt eftersom blir myndiga och behöver annat boende. Förutom det ska man ta fram en specifik verksamhetsplan och utarbeta metoder och verktyg för kvalitetssäkring och utvärdering. Föreståndaren för Albo kommer att arbeta fram ett förslag med kvalitetsmål och former för utvärdering och presentera för Omsorgs- och lärandenämnden. Det är viktigt med en långsiktig plan och att man vet vad man vill med verksamheten för att ge dessa ungdomar bästa förutsättningar för att bli en del av det svenska samhället som självständiga och självförsörjande individer. Om alla stannar i kommunen kan det finnas 25 ungdomar i Nordanstig nästa år (2013) som anlänt som ensamkommande.

*Intervju med chef för Individ- och familjeomsorg samt med två socialsekreterare*⁴⁶

Individ- och familjeomsorgens uppdrag

Individ- och familjeomsorgen kommer vanligen i kontakt med flyktingmottagandet när flyktingarna fullföljt introduktions- eller etableringstiden om två år. Om personen inte har egen försörjning efter den tiden är försörjningsstöd alternativet. De som inte ryms inom etableringsreformen och inte har egenförsörjning har också behov av försörjningsstöd. Individ- och familjeomsorgen har också alltid ett uppdrag att utreda särskilda behov utifrån barn och vuxna som bor i Nordanstigs kommun. Det sker ingen uppföljning specifikt för flyktingverksamheten inom Individ- och familjeomsorgen i dagsläget. När man som flykting har genomgått den tidigare introduktionstiden och nu etableringstiden är personen inne i det ordinarie systemet som alla andra medborgare och utvärderas inte utifrån ett flyktingmottagandeperspektiv.

Individ- och familjeomsorgen har inte resurser att ha speciell kompetens för enskilda grupper förutom när det gäller verksamheten med ensamkommande barn. En socialsekreterare arbetar särskilt med det. All övrig verksamhet ingår i den ordinarie verksamheten med en ekonomigrupp som arbetar med försörjningsstöd och den verksamheten omfattar alla kommunmedborgare på samma villkor.

Individ- och familjeomsorgens arbete med ensamkommande barn

Ensamkommande barn utreds av socialsekreterare vid ankomsten till kommunen. Först görs en grundutredning och sedan upprättas en genomförandeplan. Ett fåtal ungdomar är familjehemsplacerade i Nordanstig. Enligt avtalet med Migrationsverket ska ensamkommande barn tas emot och placeras på Albo men det är inte alla som klarar att bo i HVB-hem och då är alternativet i Nordanstig familjehemsplacering. I vissa fall har en ungdom kommit till kommunen på andra sätt och då gäller det att lösa situationen utifrån förutsättningarna. Som exempel berättar socialsekreteraren om

⁴⁶ Personlig intervju med chef för individ- och familjeomsorgen och två socialsekreterare varav en som arbetar med ensamkommande barn 2012-08-29.

ett barn som kom till Nordanstig med sina syskon. Eftersom syskonen inte är vårdnadshavare räknas barnet som ensamkommande och blev familjehemsplacerad med sina syskon (anhörigplacering). En annan person fick sin ålder nedskrivna och räknades därmed som ensamkommande.

Samverkan

Individ- och familjeomsorgen samverkar framförallt med Arbetsförmedlingen och Invandrarenheten. Individ- och familjeomsorgen finns även representerad i en samverkansgrupp som Arbetsförmedlingen sammankallar till. Den kommunala samverkansgruppen träffas regelbundet och är ett forum för utbyte av information och erfarenheter och för att lyfta eventuella problem som uppstår berättar man. Olika funktioner deltar mer eller mindre frekvent. Det är samma samverkansgrupp både för de som arbetar med flyktningmottagande och ensamkommande barn. Även om det är en klar skiljelinje mellan dessa båda verksamheter är det värdefullt för Individ- och familjeomsorgen att ha kontakt med de andra aktörerna. En ungdom som placerats i kommunen som ensamkommande barn kanske får sina föräldrar till kommunen och flyttas då över till etableringen tillsammans med familjen. Individ- och familjeomsorgen samverkar även med kommunens budget- och skuldrådgivare och erbjuder information till vuxna flyktingar och ensamkommande ungdomar om bl a hushållsekonomi. Individ- och familjeomsorgen genomför även informationsmöten för de flyktingar som efter de två första åren riskerar att övergå i försörjningsstöd. Man har inte utvärderat resultatet av informationsinsatserna till flyktingar och ensamkommande ungdomar men bedömer att det bidrar till ökad förståelse hos mottagarna.

Ekonomi

När det gäller kommunens ensamkommande ungdomar eftersöker kommunen medel från staten för alla faktiska kostnader. För ensamkommande ungdomar som är familjehemsplacerade återsöker kommunen de faktiska kostnaderna från staten. Det statliga schablonbelopp för utredningar som görs av socialsekreterare av ensamkommande barn räknas in i den ordinarie budgeten för verksamheten. Återsökning av statliga medel är samordnad i kommunen och en person i kommunen arbetar med det.

Det belopp som Individ- och familjeomsorgen tilldelas via Invandrarenheten för kommande behov av t ex försörjningsstöd räknas in i den ordinarie budgeten och öronmärks inte för att användas specifikt till försörjningsstöd till flyktingar. De beloppen täcker inte behoven av försörjningsstöd som uppstår efter introduktions- eller etableringstidens slut. Individ- och familjeomsorgen har fått en ökad kostnad för försörjningsstöd genom kommunens beslut att ta emot flyktingar menar chefen.

Svårigheter

Ett problemområde i flyktingmottagandet är att många står långt från arbetsmarknaden på grund av språksvårigheter och att det generellt inte finns tillräckligt med arbete att erbjuda menar chefen. De flyktingar som kommer till Nordanstig vill arbeta och försörja sig menar chefen. I perioder har de sysselsättning i form av utbildning eller praktik men det är vanligt att de återkommer till Individ- och familjeomsorgen för försörjningsstöd eftersom de inte erhållit någon varaktig sysselsättning. Av naturliga skäl är det svårt för nyanlända flyktingar att förstå det svenska systemet och det bidrar till en oro. En oro som gör att de vänder sig till Individ- och familjeomsorgen med frågor och ärenden som inte hör till deras arbetsområde. Man uppger att det tar extra tid att förklara och hänvisa vidare.

När det gäller gruppen ensamkommande ungdomar finns det en önskan om fler utbildningsalternativ utöver nationellt gymnasieprogram. Vissa av ungdomarna kan få godkända betyg för att söka till nationellt gymnasieprogram. För andra är det svårare. Det finns behov av andra utbildningsalternativ, som t ex någon form liknande yrkes-sfi för den här gruppen menar socialsekreteraren. Ungdomarna vill arbeta och leva ett eget liv men det finns inget utrymme för det i nuvarande system då de är knutna till kommunens verksamhet upp till 21 års ålder menar Individ- och familjeomsorgen. Väljer de en annan väg vid 18 års ålder är det upp till dem själva att klara sig på egen hand. Valmöjligheterna är starkt begränsade då majoriteten inte kan klara sig på egen hand ekonomiskt. Den här frågan har Individ- och familjeomsorgen väckt med Komvux och IM språk. Ungdomarna som måste läsa på grundskolenivå till 21 års ålder blir frustrerade och förstår inte varför de måste vara kvar i skolan menar socialsekreteraren.

Ungdomarna förväntas inrätta sig i mottagningssystemet och en del av dem har svårt med det. Den här problematiken är en utmaning och en uppgift som måste lösas genom samverkan regionalt, kommunalt och även nationellt.

Enligt svensk lagstiftning är ensamkommande barn och ungdomar minderåriga utan vårdnadshavare och lyder under socialtjänstlagen med Socialstyrelsen som tillsynsmyndighet och det är viktigt för rättssäkerheten. Individ- och familjeomsorgen upplever en tendens att man förenklar de här ungdomarnas situation. Vissa har uppfattningen att det räcker att ungdomarna har någonstans att bo. Individ- och familjeomsorgen anser att man ska måna om dem lika mycket som man skulle måna om svenska barn utan vårdnadshavare.

Man menar att det finns delar i kommunikationen mellan de parter som är involverade i de ensamkommande ungdomarna som inte fungerar tillfredsställande och följderna blir att integrationen inte heller blir optimal. Individ- och familjeomsorgen bedömer också att man behöver mer kunskap om målgruppen ensamkommande barn. I Sverige är gode män lekmän. Det ställs höga krav på gode män som företräder ensamkommande barn. De ska ha kännedom om flertalet lagar, asylprocessen och kunna bevaka ungdomarnas bästa i kontakten med bl a jurister. I vissa andra länder krävs socionomutbildning eller motsvarande kompetens för gode män.

Individ- och familjeomsorgen upplever att kommunikationen med Komvux inte fungerar tillfredsställande men att det ska inte ses som riktad kritik mot Komvux. De har förståelse för att enskilda lärare inte har tid och resurser att sköta kommunikationen med alla övriga parter. Från hösten 2012 finns en samordnare som ska ta ett samlat grepp kring skolfrågorna för ensamkommande barn och Individ- och familjeomsorgen tror att det kommer att vara till stor hjälp.

Hur bedömer individ- och familjeomsorgen att man klarar av uppdraget

Det har blivit högre kostnader för Individ- och familjeomsorgen när det gäller flyktingmottagande inom ramen för etableringsreformen. Språksvårigheter gör att möten och samtal tar mer tid än i normalfallet. Att ha möten med tolk kan också vara svårt och är tidskrävande. Nordanstig är en liten kommun och har egentligen inte resurser för alla delar i ett flyktingmottagande men samtidigt är det positivt att kommunen får fler invånare.

Generellt är det en svår uppgift att arbeta med utredningsärenden i familjer. Om det t ex kommer in en anmälan om missförhållanden i en familj med annat språk och annan kulturell bakgrund är det en utmaning och man menar att de behöver hjälp och stöd i det arbetet. Det finns ett traumacenter i Gävleborgs län där det arbetar två personer men de ska serva hela länet. Det finns inte beredskap för terapeutiskt arbete med nyanlända och den beredskapen behöver utvecklas för att stärka de som arbetar på individ- och familjeomsorgen menar chefen.

Nationellt förväntas det att alla aktörer i kommunerna har den här kunskapen och beredskapen. I grunden handlar det om att det behövs mer kunskap om målgruppen på alla nivåer i kommunen. Det behövs utbildning på alla nivåer i kommunen för att kunna delta i möten och vara så pass kunnig att man kan värdera det som sägs och diskuteras. Det är viktigt att veta vad man själv har för uppgift men minst lika viktigt att veta vad andra har för roll och att man har tydliga gränsdragningar mellan ansvarsområden. Någon form av utbildning samordnad av Migrationsverket, Länsstyrelsen och Socialstyrelsen skulle kunna vara ett sätt att öka kunskapen.

Man upplever det som att kommunen startar en organisation med mottagande av ensamkommande barn och efterhand försöker reda ut hur arbetet ska bedrivas. Ibland händer oförutsedda saker som att en ungdom kommer till kommunen på helt andra vägar än genom Albo. Då kan det vara en helt ny situation som Migrationsverket inte heller har erfarenhet av och då tar det tid att försöka reda ut hur det ska hanteras.

I större kommuner finns det fler möjligheter att hitta personer med invandrarbakgrund som kan vara anställda i de kommunala verksamheter som arbetar med flyktingmottagande. I en mindre kommun

som Nordanstig är det svårare att hitta den kompetensen. Det är en vinst att ha personer med invandrarbakgrund i arbetet även om man inte har möjlighet att täcka upp alla nationaliteter. Det finns i nuläget ingen anställd inom individ- och familjeomsorgen med invandrarbakgrund.

Framtidsplaner och utvecklingsmöjligheter

Individ- och familjeomsorgen lyder under en lagstiftning där det är bestämt ovanifrån vad man ska göra och man har ingen specifik uppgift i flyktingmottagandet. Yrkes-sfi i olika former som arrangeras på länsnivå har visat sig vara en bra satsning och Arbetsförmedlingen jobbar med processen att ta fram den typen av utbildningar. Fortsatt anser man det viktigt och nödvändigt att samverka i kommunen och i Gävleborgs län.

Intervju med rektor för Komvux, sfi och IM programmen⁴⁷

Komvux uppdrag

Uppdraget är att ge vuxna över 20 år som läser sfi (svenska för invandrare) så pass mycket kunskaper i svenska språket att de klarar sig i samhället. Lagen säger att en kommun ska erbjuda sfi inom tre månader från att en flykting kommer till kommunen. I Nordanstig är det ingen kötid. Så snart flyktingarna är installerade och allt praktiskt är ordnat kommer de till Komvux på studiebesök för att bekanta sig med miljön och få en introduktion av skolan och sfi. Ibland sker detta med tolk. Lärarna gör därefter en inskrivning som bygger på personernas utbildningsbakgrund och de placeras i olika grupper utifrån vilket undervisningsspår de ska starta på. Eleverna får sedan ett beslut hur många timmar de har till sitt förfogande i det spår som eleven börjar i.⁴⁸ De olika nivåerna är indelade i A, B, C och D där A är den mest grundläggande nivån.⁴⁹ I skrivande stund uppges de flesta som går i A-gruppen vara analfabeter och de får en särskilt riktad läs- och skrivkurs som integreras i sfi.

Undervisningen i sfi skiljer sig från den undervisning infödda svenskar är vana vid. Man arbetar med bilder och kroppsspråk och därtill andra metoder som kan hjälpa inlärningen för eleven. Det krävs att lärarna är nyfikna, intresserade och uppfinningsrika. För att förtydliga något om de olika nivåerna motsvarar i det svenska skolsystemet beskriver rektorn att:

Nivå A motsvarar att börja från början, före första klass

Nivå B motsvarar andra och tredje klass

Nivå C motsvarar fjärde och femte klass

Nivå D motsvarar sjätte klass

Eleverna som läser sfi följs upp kontinuerligt under studietiden och uppflyttning till nästa nivå görs kontinuerligt efter elevens individuella kunskapsutveckling. Bedömning av ett nationellt prov tillsammans med övrig skolinsats avgör om någon är mogen för att gå vidare till nästa nivå. Det är få som klarar D-nivå som är vad som krävs för att få läsa vidare i grundläggande svenska som motsvarar högstadiet i det svenska skolsystemet. De som läser grundläggande vuxenutbildning är till skillnad från de som läser sfi berättigad till studiemedel. Enligt lagen ska det vara möjligt att gå från C-nivå till grundläggande vuxenutbildning men i en mindre kommun är det svårt att erbjuda grundläggande vuxenutbildning med den spridningen att någon ska läsa motsvarande fjärde och femte klass med någon som ska läsa motsvarande årskurs nio. Komvux i Nordanstig har diskuterat detta med andra kommuner och kommit fram till att man i så fall måste göra om grundläggande vuxenutbildning så att den kan omfatta både lägre och högre nivåer.

Eleverna går 15 timmar/vecka i sfi. Övrig tid ansvarar Arbetsförmedlingen för att hitta annan sysselsättning i form av praktikplatser eller andra utbildningsåtgärder med aktörer som de har avtal med. Invandrarenheten deltar också i arbetet med att hitta praktikplatser. Kravet är att eleverna ska ha sysselsättning 40 timmar per vecka. Rektorn menar att det bästa sättet för den här gruppen att lära sig svenska är att kombinera skola med arbete eller praktik.

⁴⁷ Personlig intervju med rektor i kommunal vuxenutbildning, 2012-09-14.

⁴⁸ Spår A och B har 1200 timmar. Spår B och C har 800 timmar. Spår C och D har 525 timmar.

⁴⁹ Kursplaner och betygsriterier enligt en gemensam europeisk referensram för språk: lärande, undervisning och bedömning.

Då tvingas de praktisera svenska språket i vardagen. När eleverna fått sina timmar i sfi och inte nått längre än till nivå C är det annan försörjning som återstår. Eftersom Arbetsförmedlingen finns med i planeringen från start kan de i bästa fall hitta lösningar för fortsatt sysselsättning.

Enligt lagen får kommunen ersättning för att erbjuda sfi i 540 timmar per elev. I Nordanstig erbjuder man mer om behov finns. Dock införde man ett maximalt antal timmar för ett år sedan eftersom man såg en tendens att eleverna blev kvar i Komvux genom att eleverna kände sig trygga i skolan när inget pressade dem att gå vidare. Vissa elever hamnade i en trygghetssituation som det blev svårt att ta sig ur. Det är också ekonomiskt omöjligt att erbjuda obegränsat antal timmar sfi. Kommunen får ersättning för 540 timmar per person och därefter deltar eleverna gratis som alla andra som läser på Komvux. Komvux har även ett uppdrag att erbjuda samhällsorientering. Det genomförs i samarbete med övriga länet och elever från Nordanstig får åka till en annan plats där de får samhällsorientering på respektive hemspråk. Ersättning utgår från staten och kommunen betalar i sin tur till de som utför samhällsorienteringen.

IM (introduktionsprogram) språk

Komvux har ett gymnasieuppdrag för ensamkommande ungdomar och de ungdomar som kommer tillsammans med sina familjer som flyktingar. De barn som kommer med sin familj har antingen börjat i grundskolan och kommer till Komvux efter årskurs nio eller så har de kommit till Nordanstig som ensamkommande ungdom och då kommer de direkt till Komvux. Komvux upprättar en studieplan utifrån varje ungdoms utbildningsbakgrund. Det vanligaste är att de har gått 6 år i skolan i sitt hemland. Det har hittills varit ovanligt att ungdomar haft längre skolgång men det finns exempel på någon som gått 11 år i skola i hemlandet. Ungdomarna börjar i en gymnasieutbildning som heter IM språk. I den utbildningen lägger skolan större fokus på svenska språket. Uppdraget Komvux har för de grupperna är att bygga på deras kunskaper så att de får betyg för att bli behöriga att söka till nationellt gymnasieprogram. Man har tre olika nivåer i IM språk men det anpassas löpande efter vilka elever som kommer.

Rektorn beskriver de tre nivåerna:

Basgrupp: En grupp för dem som inte kan svenska och som läser sfi kombinerat med idrott

Grupp 1: Matematik, svenska och engelska läggs till (mellanstadienivå)

Grupp 2: Fokus på betyg för att klara slutbetyg i årskurs nio med ämnen som bl a naturorientering, samhällsorientering, hemkunskap, teknik, slöjd mm. Det krävs minst åtta godkända betyg för att kunna söka till nationellt gymnasieprogram.

De som går IM språk går hela skoldagar förutom de som går i basgruppen. Man kommit fram till att det finns en gräns för hur mycket man som nyanländ kan ta in kunskapsmässigt och elever som går i basgruppen orkar oftast inte läsa hela skoldagar. De som går i grupp 2 har flest skoltimmar per dag. Rektorn berättar vidare att de här eleverna är motiverade och har höga mål. Två elever som anlänt till Nordanstig med sina familjer och en elev som anlänt som ensamkommande har sökt och kommit in på nationella gymnasieprogram. Dessa elever klarade godkända betyg 14 ämnen varav 11 respektive 9 ämnen med betyget mycket väl godkänd. De har sökt till naturvetenskapligt program och vill bli läkare och liknande yrken.

De ungdomar som inte är färdiga för att söka till nationellt gymnasieprogram är kvar på IM språk och läser vidare i respektive grupp. Man arbetar inte efter någon särskild handlingsplan utan följer lagstiftningen och har ett flexibelt förhållningssätt för att ge eleverna så mycket som möjligt inom befintliga ramar.

Samverkan

Rektorn uppger att det finns en bred samverkan i kommunen kring flyktingmottagandet och den fungerar bra. Samarbetet mellan Arbetsförmedlingen och lärarna är effektivt och Komvux har tätt samarbete med Invandrarenheten och får information när det väntas nya flyktingar till kommunen.

Man deltar i de kommunala samverkansmöten som Invandrarenheten bjuder in till in till med bred

Samverkan där bl a grundskola, Individ- och familjeomsorg och Nordanstigs Bostäder deltar. Lärarna har avstämning med rektorn en gång per månad och kontakt däremellan om det finns behov.

Arbetsförmedlingen i Hudiksvall sammankallar till en grupp där sfi, Individ- och familjeomsorg och Invandrarenheten deltar. Arbetsförmedlingen arbetar målmedvetet med att ta fram yrkesutbildningar som är fokuserade mot flyktingar och vissa yrken. Rektorn menar att det märks att det finns andra utbildningsalternativ för flyktingar att gå vidare till efter etableringsreformens införande än tidigare. Komvux samverkar i länet med rektorsgrupper från andra kommuner i Gävleborg där man möts och diskuterar gemensamma frågeställningar och problem. Länsstyrelsen är en engagerad part på länsnivå för att man ska arbeta tillsammans och sammankallar till regionala samverkansmöten.

Ekonomi

Rektorn uppger att man försöker göra det bästa med den budget Komvux har. De barn som kommit till kommunen som flyktingar med sin familj får man viss ersättning för. För varje elev som läser sfi får Komvux viss ersättning under två år. För varje ensamkommande flyktingbarn tilldelas Komvux 68 000 kr per läsår. Enligt beräkningar i Nordanstigs kommun kostar en gymnasieungdom i snitt 110 000 kr per läsår. En gymnasieutbildning får man inte för 68 000 kr och det är en ekonomisk ekvation som inte går ihop menar rektorn. Komvux behöver fler lärare men har inte fått någon tilldelning i budget för det utan snarare en viss minskning. I och med etableringsreformen har det ekonomiska läget blivit sämre enligt rektorn. Före etableringsreformen gick kommunens statliga ersättning till invandrarenheten som i sin tur fördelade till berörda enheter i kommunen. Då fanns det ett utrymme att fördela pengar i förhållande till behov och rektorn menar att det utrymmet minskat beroende på att kommunen inte längre är mottagare av den totala statliga ersättningen för flyktingmottagandet.

Svårigheter

Hur man än vänder och vrider på det så handlar det om ekonomi menar rektorn. När man efter sommaren hade budgetavstämning visade det sig att Komvux förbrukat 93 % av 2012 års budget på IM programmen totalt. En förklaring är att IM fick ca 20 fler elever från grundskolan än läsåret 2011/2012 men man fick inte mer pengar i budget för att hantera det. IM programmen är resurskrävande eftersom det är förknippat med kringkostnader som inte finns för vuxna elever. Eleverna som går något program på IM har rätt till litteratur, lunch och praktik med måltidsersättning. För IM språk krävs det fler lärare än i undervisning där alla kan svenska. Rektorn menar att det kanske kan låta lite att ha sju elever i en grupp men om eleverna inte kan svenska och lärarna ska jobba individuellt med varje elev kräver det mer resurser.

De som går i grupp 2 på IM språk och har kommit längst har rätt till undervisning i 14 ämnen för att kunna söka till ett nationellt gymnasieprogram. De elever som siktar på naturvetenskapligt program behöver betyget godkänt i alla 14 ämnen och att täcka upp alla ämnen med behöriga lärare kostar pengar. Ytterligare en utmaning i framtiden är att icke behöriga lärare från år 2015 inte får sätta betyg. En mindre kommun som Nordanstig kommer inte att kunna få lärare som har behörighet i alla ämnen som krävs och då måste man köpa lärartjänster. För att kunna ge dessa elever de bästa möjligheterna krävs många lärare med bred kompetens och det kostar pengar. De två stora utmaningarna är behöriga lärare och en ekonomi som håller långsiktigt.

En annan utmaning som är kopplad till de ensamkommande ungdomarna är att hitta en bra samverkan mellan parterna som är kopplade till ungdomarna. Ungdomarna har många omkring sig; gode män, personal på Albo, Individ- och familjeomsorgen och lärare i skolan. Från skolans sida går det mycket energi för att få detta att fungera. Rektorn menar att det vore smidigare om skolans personal kunde ägna sig åt uppdraget med att utbilda ungdomarna men med en inblandning av flera olika parter tenderar det att bli ineffektivt och onödigt rörigt. Gemensamt är att alla vill dem så väl men på ett sätt som inte alltid är bra på lång sikt och som bidrar till att ungdomarna blir förvirrade. Den ena säger si och den andra säger så och till det har man språkbrister menar rektorn.

Enligt rektorn behövs större kunskap om målgruppen och att alla involverade måste få chansen att hitta ett fungerande sätt att jobba och förhålla sig till varandras uppdrag. Även om man har olika uppdrag måste man kunna lita på varandra och att respektive uppdrag hanteras utifrån en profession. Som part i ensamkommande ungdomars liv ingår man i en form av familjebild som en slags förälder. Som de flesta ungdomar söker dessa ungdomar också sätt att spela ut föräldrar mot varandra. Alla involverade måste därmed veta sitt eget uppdrag och förstå andras uppdrag för att kunna vara tydlig och konsekvent.

Verksamheten med ensamkommande barn är relativt ny för Komvux och man har inte hunnit identifiera någon specifik problematik. Det man kan ana är att problem kan uppstå om ungdomarna hamnar i det läget att de inte kan ta till sig mer kunskapsmässigt eller att de hinner fylla 20 år och bli för gamla för att söka in till ett nationellt gymnasieprogram. Komvux frågar sig vilken typ av utbildning dessa ungdomar ska kunna gå vidare till. Några exempel finns där elever gått vidare till folkhögskola men det är också förknippat med kostnader om de ska bo på internat. Att köpa in yrkesutbildningar kan vara en annan lösning men det är också mycket kostsamt och det har inte Komvux i Nordanstig medel till. Rektorn menar att det kanske finns möjlighet att hitta sådana lösningar för gruppen ensamkommande ungdomar eftersom kommuner har möjlighet att rekvidera (återsöka) medel för vissa faktiska kostnader. Å andra sidan ska en utbildningsmöjlighet vara möjlig för alla som kan komma ifråga oavsett ekonomiska förutsättningar.

Hur bedömer Komvux att man klarar av uppdraget

Ekonomiskt sett klarar inte Komvux uppdraget. Verksamhetsmässigt bedömer rektorn att lärarna gör ett fantastiskt arbete inom både sfi och IM språk. Rektorn menar att det skulle hjälpa avsevärt om det fanns ett ekonomiskt utrymme för att kunna dela på grupper och sätta in extraresurser. Komvux skulle kunna göra ett ännu bättre jobb om det fanns utrymme att anpassa utbildning efter de behov som faktiskt finns. När man i år fick ökat tryck på IM programmen minskade trycket samtidigt på sfi vilket gjorde att lärarresurser kunde omfördelas internt i verksamheten. Om behovet av sfi hade varit lika stort samtidigt som behovet av IM ökade hade skolan inte klarat uppdraget utan att anställa fler lärare. Den nyrekrytering som gjorts är en yrkesvägledare som ska arbeta för de elever som går IM programmen.

Framtidsplaner och utvecklingsmöjligheter

Vuxenutbildningen har anställt en yrkesvägledare som ska jobba aktivt med IM språk och andra grupper som Komvux har avtal för. Yrkesvägledaren ska arbeta med aktiv yrkesvägledning, studiebesök och yrkesorientering om utbildningskrav för olika yrken i Sverige. Den nya satsningen uppges vara något som rektorn tror mycket på och som man ska utveckla. Ett område som man vill se en handlingsplan för är alternativa utbildningsformer för de som läst IM språk och inte blir godkända för att söka till ett nationellt gymnasieprogram. Vidare testas hela tiden olika arbetsätt i undervisningen. Som exempel provar en lärare att lära ut engelska direkt från elevernas respektive hemspråk istället för att gå vägen via svenska språket. Komvux verksamhet är hela tiden beroende av vilka grupper som kommer med nya språk och nya kulturer och det är ständigt nya utmaningar som kräver ett flexibelt förhållningssätt. När det gäller gruppen med ensamkommande flyktingbarn skulle kunskapen om målgruppen och samverkan behöva bli bättre för alla som är en del i deras liv när de kommer till Nordanstig. Komvux vill även utveckla metoder för att mäta utbildningens kvalitet som komplement till betygsuppföljning.

Övrig kommentar

Vid intervjun framkommer en önskan om att kommunens politiker skulle besöka verksamheten någon gång för att se hur arbetet bedrivs. Det finns förståelse för att kommunpolitikerns tid är begränsad men att ha en kontakt med någon som har ett politiskt perspektiv som kan stötta Komvux med att lyfta frågor för att hitta lösningar. En tanke kan vara att politiker utifrån erfarenheter och kunskaper specialiserar sig inom ett intresseområde som t ex Komvux verksamhet.

*Intervjuer med flyktingar som bor i Nordanstig*⁵⁰

Intervju med flyktingar som anlände till Nordanstig 2007

Samtliga informanter i gruppen hade lite information om Nordanstig innan de kom hit. De fick information av Migrationsverket via *Sverigeprogrammen*⁵¹ innan resan till Sverige från Malaysia. Man fick veta att Nordanstig låg nära Sundsvall och att det var kallt. Migrationsverket berättade om Sverige och de fick ställa frågor. Man undrade vilket liv man kan leva i Sverige. Migrationsverket berättade att de kunde leva som svenskar och berättade om vädret, religion och att det finns möjlighet att ansöka om svenskt medborgarskap efter ca 5 år. Man kom till Nordanstig i oktober. Informanterna hämtades på Sundsvall/Härnösands flygplats och fick hjälp att komma till sina lägenheter. De berättar att det var mörkt när de kom så de visste inte hur det såg ut och att de somnade fort efter den långa resan.

Informanterna berättar att de bott i lägenheter hela tiden och att det fungerar bra och att de trivs i Nordanstig. När vi pratar om boendet berättar informanterna om missuppfattningar kring bostadsbidrag. De berättar att samma sak hände för flera familjer. Man ansökte om bostadsbidrag utifrån en viss inkomst. När man sedan lämnade in ny inkomstuppgift året efter visade det sig att inkomsten var för hög i förhållande till beviljat bostadsbidrag och man blev återbetalningsskyldig. Informanterna säger att de inte förstod kopplingen mellan inkomst och bostadsbidrag och att man måste anmäla när inkomsten förändras. Det berättar att det är svårt att få pengarna att räcka till att betala återkrav när inkomsten består av försörjningsstöd. Det som skulle kunna förbättras är informationen om bostadsbidrag.

De berättar att de oftast åker buss men att några personer har körkort och bil och att de hjälper de som inte har det. De tycker att det är svårt att ta sig fram med buss inom kommunen. De nämner t ex att det går få förbindelser mellan Bergsjö och Gnarp. Om man jobbar i Gnarp måste man åka tidigt på morgonen och vänta i Gnarp tills jobbet börjar. Ett annat exempel som berättas är att en informants anhörig som bor i Bergsjö blev anvisad praktik i Jättendal. Arbetsförmedlingen menade att resan till praktik i Jättendal skulle gå från Bergsjö via Hudiksvall. Informanterna önskar att det skulle gå fler bussar mellan orterna i kommunen för det är billigare att åka buss än att åka bil. Man önskar också att det gick fler bussar på helgerna då man är ledig och kan åka till t ex Hudiksvall och handla eftersom det endast finns en mataffär i Bergsjö.

Informanterna beskriver att det är problem med att förstå regler kring försörjningsstöd. De berättar att de varje månad får påminnelseavgifter på räkningarna som inte hinner betalas i tid eftersom försörjningsstödet betalas ut månaden efter. Man berättar att man påtalat detta och bett om att få försörjningsstödet tidigare för att slippa påminnelseavgifter. Informanterna säger entydigt att de inte vill leva på försörjningsstöd. De vill jobba och försörja sig själva. De berättar att det är svårt som förälder att inte någon gång kunna ge sina barn vad de vill ha. Barnen fick begagnade kläder för ett par år sedan men tonåringar vill inte bara ha begagnade kläder. De är barn och de ser hur de svenska barnen är klädda och vill vara lika som dem. Man är samtidigt glad för att det finns begagnade kläder eftersom barnen växer och behöver andra storlekar.

Informanterna berättar att det i början blev många missförstånd i kontakterna med Invandrarenheten. De förklarar att Invandrarenheten berättat för dem att arbetet med flyktingmottagande då (2007) var ett nytt arbetsområde i kommunen och att man inte hade så mycket erfarenhet. En informant berättar att det var svårt att förstå systemet med introduktionsersättning och att två medföljande syskon inte fick uppehållstillstånd förrän efter 2-3 år och man förstod inte varför det dröjde så länge. Informanten fick hjälp att köpa kläder till syskonen. Efter en tid visade det sig att pengarna för klädinköpen var ett lån vilket resulterade i avdrag med ett belopp varje månad från försörjningsstödet. Idag fungerar det bättre men det har varit missförstånd och problem längs vägen.

När vi pratar om grundskola och barnomsorg berättar informanterna att barnen till en början hade en lärare som hjälpte dem. Sedan fick de gå i Komvux med alla vuxna. En informant berättar att hon

⁵⁰ Intervju i samtalsgrupp med fyra informanter 2012-08-30.

⁵¹ Sverigeprogrammen är ett förberedelseprogram för kvotflyktingar. Migrationsverket ansvarar för Sverigeprogrammen.

försökte ordna så att hennes 16-åriga syskon skulle få gå i grundskolan. Syskonet förstod inte varför han inte fick gå i skolan med barn i samma ålder. En annan informant i gruppen berättar om sitt då 14-åriga barn som också fick gå i Komvux med de vuxna. De besökte Invandrarenheten och berättade att de inte kunde bo i kommunen om inte barnen fick gå i skolan. 14-åringen fick senare börja i grundskolan. Informanten berättar även att hennes då 10-åriga barn hade det jobbigt i skolan i början. Han blev retad för att han var fattig och kom från ett annat land. Idag fungerar det bättre.

En informant berättar att hans barn är födda i Sverige och går på förskola och att det fungerar bra. I början förstod informanterna inte när de deltog i föräldramöten och samtal i skolan eftersom det inte fanns någon tolk att tillgå. En informant berättar att det tog emot att gå på möten eftersom man ändå inte förstod någonting. Med åren har det blivit bättre genom att man lärt sig bättre svenska.

Att lära sig det svenska språket på sfi uppger informanterna har varit bra men att det är viktigt att varva praktik med skolan och att prata mycket med svenskar. De berättar att svenska barn är väldigt duktiga att lära icke svenskspråkiga vuxna svenska och därför är det bra praktisera förskolan. Gruppen tycker att svenska språket är jättesvårt men att det är lättare att prata än att skriva och läsa.

Två av informanterna har idag anställning och två har praktik. Målet för dessa är att få en egen anställning och tjäna sina egna pengar. Man uppger att man är beredd att jobba med vad som helst bara man får jobba. En informant berättar att hon vill läsa mer svenska men vill inte att både hon och hennes man studerar samtidigt. Hennes man har körkort och de har en bil. De ordnade det för att de trodde att det skulle vara lättare att få ett jobb. En informant berättar att han tagit körkort på svenska och att han fick skriva körkortsteorin flera gånger innan han klarade den och att det är dyrt att ta körlektioner på körskolan. Han berättar också att det är en lärare på Komvux som övningskör med flera personer.

Om informanterna behöver hjälp med något går de i första hand till Invandrarenheten men säger samtidigt att det kommit nya flyktingar som behöver mycket hjälp av invandrarenheten. De har inte svenska kontaktpersoner men har haft mycket hjälp av en kvinna som de kallar ”Mammi”.

När vi avrundar samtalet frågar jag om det är något annat som de vill prata om som vi inte tagit upp. Då återkommer informanterna till att det är svårt att förstå det svenska samhället och språket. Det är svårt att få ett jobb och papper från myndigheter är krångliga. När informanterna kom till Sverige tyckte de att det var kallt, det fanns inga jobb och alla satt inne i sina hus och lägenheter. Idag känns det bättre men man umgås mest med andra från samma land. De berättar att varit med i språkcafé med Röda Korset och de är ofta i kyrkan. Informanterna berättar om att man arbetat mycket med att bygga upp kolonilotter i Bergsjö.

Ett mål är att söka och förhoppningsvis få svenskt medborgarskap för att kunna åka till hemlandet och hälsa på och vara säker på att kunna resa tillbaka till Sverige. Sverige är ett rättvist och bra land och barnen trivs i skolan idag men det finns stort behov av hjälp med läxläsning. Informanterna vill tacka Sverige för att de fick komma hit och man trivs i Nordanstig och vill gärna stanna kvar. En informant berättar att de från början kände att de måste flytta vidare men efter att de fått barn vill familjen stanna i Nordanstig. En annan informant har planer på att en vuxen i familjen söker jobb någon annanstans och flyttar före övriga av familjen som kommer efter sen. Informanterna önskar att kommunen kunde planera för fler jobb.

Intervju med flyktingar som anlände till Nordanstig 2009⁵²

Två av informanterna visste en del om Nordanstig innan de kom hit eftersom de har släktingar i Hudiksvall som berättat att det var lugnt i Nordanstig och att man kunde gå i skolan. En informant visste en del om Sverige eftersom hon flyttat hit från en annan svensk kommun. Nordanstig visste hon inget om. Informanterna hämtades vid flyg och tåg och fick hjälp att åka till sina lägenheter. Man tycker att man fick bra information om kommunen, skolan och samhället.

⁵² Intervju i samtalsgrupp med fyra informanter med en tolk 2012-08-28.

Informanterna trivs men tycker att det är kallt i lägenheterna och att det kan vara svårt att få hjälp med frågor om boendet. De säger att det verkar vara få personer som jobbar med bostäder. En informant tycker att bostadsorten är liten med få människor.

När man behöver åka någonstans åker man buss och ibland kan det vara svårt att åka i kommunen för förbindelserna är inte så bra. Man önskar fler bussar på helgerna för att ha möjlighet att åka och handla och man känner sig lite låst. En informant säger att hon är borta hela dagarna och behöver handla på helgen.

En informant uppger att kontakterna med Individ- och familjeomsorgen fungerade bra med den första handläggaren men att det inte fungerat så bra efter byte av handläggare. Informanten vill inte besöka Individ- och familjeomsorgen mer utan vill jobba och försörja sig själv.

Genom Invandrarenheten tycker informanterna att de fått hjälp och information. Man upplever att de som jobbar på Invandrarenheten förklarat det som har varit svårt att förstå och informanterna har känt sig trygga med att fråga om olika saker. Informanterna uppger att de i första hand går till Invandrarenheten om de har frågor för de som jobbar där lyssnar.

Kontakterna med grundskola och barnomsorg säger informanterna fungerar bra och man har fått information och varit på utvecklingssamtal. Ibland med tolk och ibland utan tolk. Barnen lär sig svenska fort och det tror man beror på att de umgås med svenska barn på ett annat sätt än hur vuxna umgås. Som vuxna tycker det att det är svårt att träffa vuxna svenskar. En del svenskar verkar rädda men en del är det inte.

Informanterna tycker att sfi undervisning har varit bra och säger att det bästa sättet att lära sig svenska är att varva skola och praktik. En informant berättar att en lärare sagt att barn och vuxna i en familj måste hjälpas åt med att lära sig ett nytt språk. Informanten säger: ”Om en förälder älskar sitt barn måste föräldern anstränga sig och öva svenska i hemmet. Man måste ha tålamod eftersom det är lätt för vissa medan det är svårare för andra.” Språkinläringen blir lättare om man är mer med svenskar.

När vi pratar om sysselsättning berättar informanterna att en går yrkes-sfi inom storkök, en läser svenska, matte och engelska på Miroi i Hudiksvall och en är på Hillsta naturkompetens. Informanten som är på Hillsta naturkompetens tycker att det är för stor koncentration av invandrare och att det borde vara mer svenskar där. Det är svårt att lära sig svenska när man varken kan läsa eller skriva. Teorin för arbetsredskap i skogen är svår. När vi pratar om framtiden har informanterna som mål att arbeta och försörja sig. En informant vill jobba i kök, en vill jobba i skogen och en vill helst bli elektriker men kan också tänka sig att bli undersköterska.

Intervju med flyktingar som anlände till Nordanstig 2011⁵³

En av informanterna hade ingen kännedom om Nordanstig. Två informanter fick information om Nordanstig i flyktinglägret via *Sverigeprogrammen* innan de kom till Sverige. De beskriver att de fick veta lite om hur det är att bo i lägenhet och hur man kan leva i Nordanstig. En del av det som berättades tycker de inte stämde med hur det blev. Med hjälp av tolken som är med kommer vi fram till att det huvudsakligen handlat om missförstånd kring ekonomi. Den fjärde personen flyttade till Nordanstig efter 5 månader i annan svensk kommun och visste på så sätt en del om Sverige.

Informanterna bor i lägenheter och tycker att boendet fungerar bra. De får snabb hjälp om det behövs och uppger att de trivs.

Buss är det kommunikationsmedel som används. På vardagarna är det ganska bra bussförbindelser men på helgerna önskar man att det skulle gå fler bussar. Ibland vill man t ex åka till en stad och handla lite billigare mat eftersom det endast finns en mataffär i Bergsjö.

⁵³ Intervju i samtalsgrupp med fyra informanter med en tolk 2012-08-29.

När vi pratar om Individ- och familjeomsorg uppger man att kontakterna fungerar bra och att man fått bra hjälp och stöd. Ett problem som finns gäller utbetalning av försörjningsstöd. Försörjningsstödet kommer mitt i månaden och inte i slutet då räkningarna ska betalas. Detta leder till att det blir påminnelseavgifter på räkningarna varje månad. Man önskar också bättre information om regler för bostadsbidrag.

Informanterna tycker att Arbetsförmedlingen har ett hårt system. Man träffar olika handläggare och det är svårt att få kontakt med Arbetsförmedlingen. Man säger att man påtalat problemet med utbetalning av ersättning men Arbetsförmedlingen har sina regler. Informanterna vill inte att det ska uppfattas som personlig kritik utan betonar att det är systemet och reglerna som är svåra att förstå.

Kontakterna med Invandrarenheten säger informanterna fungerar bra. En informant säger: ”Är det någon vi ska tacka så är det de som jobbar på Invandrarenheten.” Informanterna säger att de fått hjälp med allt från att tyda brev och dokument till hjälp med att flytta.

När vi pratar om grundskola och barnomsorg tycker informanterna som är berörda att de får bra information om de mindre barnen och vad de lär sig i skolan. Man tycker att det är viktigt att barnen får extra hjälp om de kommer till Sverige i skolåldern. Man upplever att det går bättre för de mindre barnen som går i förskola. En informant har ett barn som går IM språk på Komvux och föräldern har aldrig fått träffa någon lärare. Hennes barn har gått 8 år i skolan i sitt hemland och vill göra ett kunskapstest för att se om han kan gå vidare men det får han inte göra. Han känner sig begränsad och tycker att det är jobbigt. Han går i en grupp och där han upplever att han måste hålla samma takt som de som aldrig gått i skolan.

Samtliga informanter går eller har gått i sfi och tycker att det är bra men säger att det inte räcker med de timmar man får. Vissa lär sig svenska lättare och andra behöver mer tid. Att varva sfi och praktik är jättebra men det behövs fler tillfällen att prata svenska.

Tre av informanterna deltar idag i sfi, Hillsta naturkompetens respektive yrkes-sfi i svetsning. En informant är föräldraledig. När vi pratar om framtiden säger de att de är så nya i Sverige och vet inte ännu vad som är bäst för dem men att man vill bo kvar i Nordanstig. Om det finns utbildning och jobb kan man tänka sig att stanna i Nordanstig och få ett bra liv. Två av informanterna har bestämda yrkesmål. En vill jobba som svetsare och en vill efter sfi och grundläggande vuxenutbildning gå säljutbildning och sedan jobba som säljare. Om det visar sig att de inte kan få jobb i Nordanstig eller i närområdet ser man som enda möjlighet att flytta.

När vi pratar om var de i första hand går för att få hjälp med olika saker är Invandrarenheten första val för det är öppet och tillgängligt. Arbetsförmedlingen är det svårt att få kontakt med och de hänvisar ofta till socialkontoret. När det gäller ekonomi går man till socialkontoret.

När vi avrundar samtalet frågar jag om det är något annat som de vill prata om som vi inte tagit upp. Man uppger då att man saknar en organiserad mötesplats där man kan träffas och prata med varandra. Då skulle man ha möjlighet att hjälpas åt med olika saker och öva svenska. Man upplever också att Sverige är ett låst land. Efter ett förtydligande kommer vi fram till att de menar att i Sverige går in till sig och låser dörren på kvällen efter jobbet. Informanterna vill umgås med svenskar och andra invånare och inte bara se på TV. En av informanterna berättar att han bodde i Indien i 10 år innan han kom till Sverige. Han gick inte en enda dag i skolan men lärde sig språket genom att prata med människorna där. En annan fråga som dyker upp är hur man kan få hjälp med övningskörning eftersom det är så hårda krav för att få köra bil i Sverige. Om man inte kan svenska språket så bra är det svårt att lära sig teorin och ekonomin räcker inte till körlektioner på körskola.

En informant avslutar med att säga: ”Tack så mycket, du är den första person som frågar efter våra behov och vad vi tycker. Det är i alla fall många som bor i flyktingläger i Kenya som vet att Nordanstig finns”.

ANALYS AV INTERVJUER MED KOMMUNALA TJÄNSTEMÄN

Verksamheternas uppdrag

Det finns ingen särskilt framtagen handlingsplan i kommunen för arbetet med flyktingmottagning. Flera verksamheter tycker att det borde finnas en kommunal handlingsplan och man har synpunkter på vad som ska beaktas vid framtagandet av en handlingsplan. Enligt vad som berättas i intervjuerna är min bedömning att Nordanstigs kommun utför sitt uppdrag utifrån det ansvar som finns beskrivet i etableringsreformen. Komvux erbjuder fler antal sfi-timmar är vad som finns lagstadgat. Invandrarenheten har samma bemanning idag som när kommunen hade hela ansvaret för kommunalt flyktingmottagande. Invandrarenheten, Albo och till viss del Individ- och familjeomsorgen har ett specifikt uppdrag i flyktingmottagandet medan andra verksamheter uppger att arbetet med flyktingar ingår i som en del den ordinarie verksamheten.

Samverkan

Intrakommunalt har Invandrarenheten ett samordningsuppdrag för de funktioner som inte ingår i Arbetsförmedlingens mötesformer. Samtliga uppger att det finns en etablerad kommunal samverkan kring flyktingmottagande där man utbyter information, erfarenheter och där det finns möjlighet att efterfråga fortbildning. Samtliga verksamheter uppger att de tycker att kommunala samverkansmöten är ett viktigt forum. Tidsbrist är en faktor som uppges vara ett hinder för att delta i samverkansmöten. Barnomsorgen tycker att det vore idé om en person från barnomsorgen tilldelades ett uppdrag att fördjupa sig i frågorna om flyktingmottagande eftersom möten tenderar att ta mycket tid från verksamheten med barnen i förskolan. Merparten uppger att det finns en bra struktur för samverkan på regional nivå. Grundskolan samverkar med externa parter för att uppfylla kravet på hemspråksundervisning.

Jag finner att samtliga tycker att samverkan på kommunal och regional nivå är viktig och en förutsättning för att kunna utföra ett bra arbete men att det finns behov av att se över samverkansformer och utveckla dem.

Det framgår också att det finns problemområden i samverkan mellan de parter som arbetar med ensamkommande barn. Man uppger att kommunikation och intrakommunal samverkan måste förbättras mellan de parter som är delaktiga i den verksamheten. Ett problemområde som tydligt framträder är otydlig uppdragsfördelning och otydlig ansvarsfördelning. Organiserad samverkan med externa verksamheter som föreningslivet/civilsamhället förekommer enligt materialet i liten omfattning. En viss samverkan finns med en idrottsförening, Röda Korset och med hyresgästföreningarna. Samtliga informanter tycker att former för samverkan behöver utvecklas.

Ekonomi

Informanterna från Invandrarenheten, Albo och Nordanstigs Bostäder påtalar inga ekonomiska problem. Albo uppger att verksamheten kommer att visa ett plusresultat för 2012. Grundskolan, barnomsorgen och Komvux uppger att respektive budget inte är tillräcklig för respektive verksamhet. Individ- och familjeomsorgen uppger att kostnader för försörjningsstöd har ökat i och med kommunens beslut om flyktingmottagande. Några påtalar också att det blivit en ekonomisk försämring för kommunens arbete med flyktingmottagande på grund av etableringsreformen. För att få en komplett bild och tydliggöra orsakerna till ökade kostnader inom verksamheterna krävs en revision eller motsvarande utredning.

Svårigheter

Det framgår tydligt att det finns delade meningar i frågan om bostadsplacering av flyktingar som tas emot i kommunen. Invandrarenheten uppger att samhällsplanering gällande bosättning av flyktingar är en viktig del i arbetet. Nordanstigs Bostäder i sin tur har bedömt att bostadsfrågor diskuteras i för liten omfattning vid samverkansmöten. Rektorer efterlyser en mer genomtänkt bostadsplacering utifrån sina verksamheters perspektiv. Min tolkning blir att det råder delade meningar om huruvida bostadsplaceringen fungerar optimalt.

Att nå fram men information om de olika verksamheterna till flyktingar försvåras på grund av språkbrister och kulturella skillnader. Som nyanländ flykting är det av förklarliga orsaker svårt att förstå hur det svenska samhället är uppbyggt och det bidrar till en oro hos de nyanlända. En oro som i sin tur bidrar till att olika frågor som flyktingarna har inte kanaliseras till rätt mottagare. I flera fall påtalas att det är bristande kunskaper om målgruppen ensamkommande barn och de uttrycker att det finns behov av fortbildning på flera alla nivåer i kommunen.

Ytterligare en svårighet är att verksamheten med flyktingmottagande är föränderlig. De flyktingar som kommer till Nordanstig är inte homogena utan kommer från olika kulturer och olika språkgrupper vilket gör att förutsättningarna mer eller mindre ständigt förändras.

Långsiktig sysselsättning i form av arbete och bristen på utbildningsalternativ är svårigheter som påtalas av informanterna. Språkbrister bidrar till att flyktingar tenderar att stå långt från arbetsmarknaden. Individ- och familjeomsorgen och Komvux anser att det saknas alternativa utbildningsformer för de ensamkommande ungdomar som kommer till kommunen.

Hur klarar man av uppdraget?

Rektorerna uttrycker mer eller mindre tydligt att verksamheterna inte klarar av uppdraget med tilldelade resurser. De faktorer som nämnts är ekonomiska begränsningar, behov av fortbildning och att verksamheten med mottagande av ensamkommande barn är relativt ny för kommunen. Övriga verksamheter gör bedömningen att de klarar av uppdraget. Avsaknaden av kommunal handlingsplan för arbetet med mottagande av flyktingar bedöms vara en del som bidrar till att det inte upplevs finnas någon övergripande styrning.

Framtidsplaner och utvecklingsmöjligheter

Enhetschefen för Invandarenheten säger att flyktingmottagandet i kommunen inte är ett projekt. Det är en kommunal verksamhet som det gäller att förvalta, förädla och metodutveckla. Enhetschefen menar att man först måste identifiera vilka kvalitativa förbättringar som ska göras.

Flertalet informanter efterlyser kontinuerliga informations- och kommunikationskanaler för de flyktingar som verksamheterna möter. Man menar att det inte är tillräckligt med den initiala information om verksamheterna som flyktingarna får när de kommer som nyanlända. Fler återkommande informationstillfällen skulle kunna bidra till att eliminera en del missuppfattningar och missförstånd.

I materialet finns indikationer på att informanterna saknar en kommunal handlingsplan och en övergripande planering för samhällsutvecklingen i kommunen. En indikator kan vara att det råder delade uppfattningar om hur man bör arbeta med bostadsplacering av flyktingar som kommer till kommunen och att man upplever att aspekter som infrastruktur, behovet av förskoleplatser och organisation för skolgång inte vägs in.

Rektorn från grundskolan har från och med hösten 2012 tilldelats ett kommunalt uppdrag att utifrån grundskolans perspektiv skapa en organisation gällande elever från andra länder. Viktiga delar i det uppdraget är organisationen kring flyktingbarnen och deras skolgång och hur man kan utveckla den kommunala samverkansgruppen för att identifiera hur olika delar kan stötta varandra från olika verksamheter. Individ- och familjeomsorgen och Komvux påtalar att det finns behov av en handlingsplan för att arbeta fram utbildningsalternativ som komplement till nationella gymnasieprogram.

Andra utvecklingsområden som nämns från grundskolan och Komvux är hitta nya former för undervisning och att utveckla metoder för att mäta utbildningarnas kvalitet som komplement till betygsuppföljning. I grundskolan undersöker man möjligheten till studiehandledning via web där eleverna får stöd i varje ämne på sitt eget språk.

ANALYS AV INTERVJUER MED FLYKTINGAR

Information innan man kom till Nordanstig och initial information i Nordanstig

Kring hälften av informanterna hade fått viss information om Sverige och Nordanstig i flyktingläger innan de kom till Sverige. Informationen fick de genom *Sverigeprogrammen* i Migrationsverkets regi. Några av informanterna hade fått information om Nordanstig via kontakt med släktingar som redan bodde i Hudiksvall. Ett par av informanterna flyttade till Nordanstig från annan svensk kommun och hade därför viss erfarenhet om Sverige redan innan flytten till Nordanstig. Det konkreta man berättar att man fick veta om Sverige i flyktinglägren var att man kunde leva som svensk, hur det är att bo i lägenhet, religion och att det var kallt i Sverige. Vilken initial information de fick i Nordanstig är det lite svårt att få en bild av men några uttrycker att de fick information om kommunen, skolan och samhället.

Boendet

Samtliga uppger att de trivs i sina lägenheter och de flesta tycker att det går fort att få hjälp om något är fel. Någon uttrycker att bostadsorten är liten med få människor. En annan synpunkt som blir tydlig när vi pratar om boendet är att informanterna upplever det svårt att förstå regler för bostadsbidrag och att flera familjer blivit återbetalningsskyldiga på grund av förändrad ekonomi. Något man uppger att man inte visste att man måste anmäla.

Kollektivtrafik/förflyttning

För de allra flesta informanterna gäller kollektivtrafik. Några av de som anlände 2007 har bil och körkort. Informanterna upplever det begränsande att det inte går fler turer med kollektivtrafiken. Dels för att ta sig inom kommunen till jobb och praktik men även för att på helgen kunna åka till en stad och handla.

Individ- och familjeomsorg

Huvuddelen av informanterna upplever att kontakterna med Individ- och familjeomsorgen fungerar bra. Dock finns en total enighet när det gäller tid för utbetalning av försörjningsstöd. Enligt vad jag har fått fram i intervjuerna betalas försörjningsstöd ut månaden efter när räkningarna ska betalas och samtliga av informanterna uppger att de får månatliga påminnelseavgifter. De uppger att det förhåller sig likadant med etableringsersättningen och önskar att den skulle betalas ut när månadens räkningar ska betalas. Informanterna uppger att de har påtalat problemet till olika instanser men fått till svar att systemet fungerar på ett visst sätt och att det inte går att ändra på.

Invandrarenheten

När det gäller kontakten med Invandrarenheten skiljer sig uppfattningarna något beroende på vilket år informanterna anlände. De som anlände 2007 uppger att det var mycket missuppfattningar mellan dem och Invandrarenheten och att det kan ha berott på att erfarenheten av flyktingmottagande i kommunen var begränsad. De uppger samtidigt att de först vänder sig till Invandrarenheten om de behöver hjälp men menar också att de nya flyktingar som kommer i första hand behöver Invandrarenhetens hjälp. De informanter som anlant 2009 respektive 2011 uppger samtliga att Invandrarenheten varit, och fortfarande är till stor hjälp.

Grundskola och barnomsorg

När det gäller kontakten med skola och barnomsorg skiljer sig uppfattningarna åt beroende på när informanterna anlände till Nordanstig. Detta har kanske att göra med att man i kommunen under perioden 2006-2011 arbetat på lite olika sätt och att nya metoder och arbetssätt utvecklats genom åren. De som anlände 2007 uppger att deras barn till en början hade en hjälplärare men att de sedan fick gå i Komvux med de vuxna och att det var en del problem för barnen att få börja i grundskolan. Det uppges att det vid den tiden inte fanns tolkar och att vissa informanter upplevde det jobbigt att delta i t ex föräldramöten när de inte kunde tillgodogöra sig informationen. De informanter som anlant 2009 och 2011 upplever att skola och barnomsorg fungerar bra och att man får information via tolk. Man menar att det är viktigt med extra hjälp för de barn som kommer till Sverige i skolåldern. Man upplever att det fungerar allra bäst för de barn som går i förskolan. Det finns synpunkter från en

informant att undervisningen inte alltid är individanpassad och att vissa som kanske kommit längre måste hålla samma takt som de som inte kommit lika långt.

Svenska för invandrare

Samtliga informanter upplever att sfi- undervisningen är bra och att det optimala är om man kan varva sfi med praktik. Dock upplever man att det svenska språket och det svenska samhället är svårt att förstå och lära sig. De tycker inte att de timmar sfi som de får räcker för att lära sig svenska och att det är viktigt att få träffa svenskar i andra sammanhang för möjlighet att träna svenska.

Sysselsättning, fritid och framtid

Två av informanterna som anlände 2007 har arbete. Övriga är sysselsatta i sfi kombinerat med praktik eller andra utbildningar. Samtliga informanter uppger att de vill arbeta och att de inte vill leva på försörjningsstöd. Man vill bo kvar i Nordanstig men har även tankar på flytt om man inte får arbete. Yrkesmål som finns bland informanterna är att arbeta i storkök, som svetsare, som säljare, i skogen och som elektriker eller undersköterska. Några uppger att de kommit till Sverige nyligen och att det är för tidigt att sja om framtiden då man koncentrerar sig på att lära sig Sverige. Informanterna önskar att kommunen planerar för fler jobb.

Övriga kommentarer från informanterna

Man uttrycker i samtalsgrupperna att man upplever att Sverige är ett låst land och att det är svårt att på ett naturligt sätt träffa svenskar. Vad man menar med ett låst land är att alla går in till sig och låser om sig efter jobbet. Man umgås mest med Tv:n. Informanterna saknar en allmän mötesplats där olika nationaliteter kan mötas, utbyta erfarenheter och hjälpa varandra. Ett annat problem som tas upp är svårigheten att ta körkort. Det är svårt dels på grund av språket, dels på grund av begränsad ekonomi som inte räcker till körlektioner på körskola. Det uppges också vara svårt för några av informanterna att förklara för sina barn att de inte kan få allt som svenska barn har eftersom pengarna inte räcker. Det är inte alltid så roligt för barnen att bara ha begagnade kläder menar de. Att få träffa svenskar uppges också vara önskvärt för att lära känna svenskar och få tillfälle att träna svenska. Trots att livet har sina svårigheter som ny i ett främmande land tackar man Sverige och säger att man trivs i Nordanstig och att man helst vill bo kvar.

NÅGRA AVSLUTANDE REFLEKTIONER

Avslutningsvis följer några friare reflektioner från mig kring det som framkommit i resultatet utan att för den skull befästa att det förhåller sig på det sättet.

Jag tycker att *saknaden av en särskild kommunal handlingsplan* för arbetet med flyktingmottagande i Nordanstigs kommun är märkbar. De kommunala tjänstemän som jag intervjuat signalerar en viss frustration över detta som tar sig uttryck på lite olika sätt. Man saknar ett helhetsgrepp. Någon pekar på att det saknas en samhällsövergripande planering, någon uttrycker att man efterhand utarbetar arbetssätt, det råder delade meningar om hur bostadsplacering för nyanlända ska fungera och någon saknar politikerna i den dagliga verksamheten.

En annan del som framträder är att man *vill ha och behöver mer kunskap* inom området. Det finns ett forum i och med den kommunala samverkansgruppen där önskemål om fortbildning kan lyftas. Min reflektion är att det kan vara svårt att lyfta ett önskemål om man inte riktigt vet vad det är för kunskap man behöver. Någon uttrycker att det förutsätts från statligt håll att kommunerna i Sverige har dessa kunskaper om flyktingmottagande. Kan man på något sätt använda den lilla kommunens fördelar med närheten till varandra för att effektivt inhämta ny kunskap och hitta andra former för att dela med sig av varandras frågor och erfarenheter?

Samverkan med föreningsliv och det civila samhället är något jag bedömer skulle kunna utvecklas. En sådan samverkan skulle kunna ingå som en del i en kommunal handlingsplan för kommunens flyktingmottagande.

De flyktingar som intervjuats har samtliga lyft fram problem som brist på arbete och svårigheter med att förstå det svenska samhället och det svenska språket. Här finns en frustration över att inte ha möjlighet att arbeta och försörja sig själv. Denna utredning är avgränsad till Nordanstigs kommuns del i flyktingmottagandet och därför finns inte Arbetsförmedlingen representerad. En utredning för att undersöka effekter av Etableringsreformen skulle krävas för att få ett bättre grepp om frågor om sysselsättning i form arbete och utbildning.

Om det blir aktuellt med ytterligare utredningar kring flyktingmottagande i Nordanstig föreslår jag att verksamheten för mottagande av ensamkommande barn blir föremål för en egen utredning där samtliga parter får komma till tals. Om man vidare vill fördjupa sig i flyktingmottagandet ur ekonomiska perspektiv kräver det ytterligare en utredning.

Som avslutning vill jag som fått uppdraget att göra den här utredningen tacka alla de som delat med sig av sina erfarenheter. Det har varit intressant, lärorikt och spännande att möta alla informanter och ta del av allas kunskaper och synpunkter.

KÄLLMATERIAL

Personliga intervjuer med tjänstemän

Personlig intervju med rektor i förskolan 2012-08-21
Personlig intervju med enhetschef för Arbetsmarknad- och invandrenhet 2012-08-22
Personlig intervju med rektor i grundskolan 2012-08-24
Personlig gruppintervju med chef för Individ- och familjeomsorg och två socialsekreterare 2012-08-29
Personlig intervju med föreståndare för HVB-hemmet ALBO 2012-08-29
Personlig intervju med rektor för Komvux 2012-09-14
Personlig intervju med VD och uthyrningsassistent för Nordanstigs Bostäder AB 2012-10-12

Personliga intervjuer med flyktingar i grupper

Intervju 2012-08-30. Flyktingar som anlände 2007.
Kvinna 30- från Burma
Kvinna 30+ från Burma
Man 30- från Burma
Man 30+ från Burma

Intervju 2012-08-29. Flyktingar som anlände 2009. Med tolk.
Kvinna 30- från Eritrea
Man 30+ från Burma
Man 30- från Burma

Intervju 2012-08-28. Flyktingar som anlände 2011. Med tolk.
Kvinna 30- från Somalia
Kvinna 30+ från Somalia
Man 30- från Somalia
Man 30+ från Somalia 30+

Projektrapporter, litteratur och andra skriftliga källor

Ensamkommande barn & ungdomar Gävleborgsmodellen, 2011-02-08, Agneta Morelli, Bollnäs kommun,
Vägen in. Flyktingmottagande i Dalarna. En kartläggning av introduktionsinsatser i länets kommuner. Dalarnas forskningsråd, Länsstyrelsen Dalarna. Rapport 2009:27.
Mål för nyanländas introduktion reviderad april 2006, Integrationsverket (Integrationsverket nedlagt juni 2007)
Olsson H Sörensen S. *Forskningsprocessen – kvalitativa och kvantitativa perspektiv*. 2011. 3:e uppl. Stockholm. Liber AB.
May Tim. *Samhällsvetenskaplig forskning*. 2001. Lund. Studentlitteratur.
Eliasson-Lappalainen m fl. *Forskningsmetodik för socialvetare*. 2008. 1:a utg. Stockholm. Natur & Kultur.
SFS Förordning (1999:927) om statlig ersättning för flyktingmottagande mm
SFS Förordning (2012:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar
Skollagen 2010:800

Websidor

www.migrationsverket.se
www.lansstyrelsen.se
www.skl.se
www.lansstyrelsen.se/gavleborg
www.scb.se
www.nordanstig.se

BILAGOR

Bilaga 1

Grundmall för intervju med kommunal tjänsteman med del i flyktingmottagandet.

1. Beskriv verksamhetens uppdrag i det kommunala flyktingmottagandet.
 - a. Hur länge har man haft avtal med Migrationsverket (genom Länsstyrelsen) om flyktingmottagande och hur ser avtalet ut? (frågan ställd till Invandrarenheten och Albo)
2. Inom/under vilken förvaltning i den kommunala organisationen är verksamheten inordnad?
 - a. Finns det någon speciell flyktingplan som ni arbetar utifrån?
3. Vilken organisationsstruktur har man valt att arbeta med inom respektive verksamhet? (personal, kompetens, tolkverksamhet)
4. Vilken ekonomisk översikt har man över verksamheten?
5. Hur samverkar verksamheten med berörda aktörer lokalt och interkommunalt?
6. Vilka hinder/svårigheter finns i verksamheten?
7. Vilka framtidsplaner finns för verksamheten?
8. Hur bedömer du att verksamheten klarar av uppdraget med de resurser som finns?
9. Har etableringsreformen påverkat ert arbete med flyktingmottagande?
10. Finns det något du vill tillägga eller kommentera ytterligare?

Bilaga 2

Mall för intervju med inflyttade flyktingar i samtalsgrupper.

Inledning

Jag presenterar mig och berättar om syftet med att vi ska ha gruppsamtal.

Vad visste ni om Nordanstig innan ni kom hit?

Vad var det som hände först när ni kom till Nordanstig?

Vilken information fick ni när ni kom hit? Var det en bra information?

Boende:

Hur tycker ni att ert boende fungerar?

Är det lätt eller svårt att få hjälp med boendefrågor?

Finns det något som skulle kunna bli bättre?

Kollektivtrafik:

Hur gör ni er när ni behöver åka någonstans?

Kan ni ta er dit ni vill?

Finns det något som skulle kunna bli bättre?

Individ- och familjeomsorg:

Vad tycker ni om träffarna med Individ- och familjeomsorgen?

Vad har ni fått hjälp och stöd med?

Är det något som ni önskar att ni hade fått hjälp med?

Invandrarenhet:

Vad tycker ni om träffarna med Invandrarenheten?

Vad har ni fått hjälp och stöd med?

Är det något som ni önskar att ni hade fått hjälp med?

Grundskola och barnomsorg:

Vad tycker ni om att prata med lärare och om möten med barnens förskola och skola?

Får ni veta vad barnen lär sig i skolan?

Sfi:

Vad tycker ni om svenskundervisningen inom Sfi?

Kan man lära sig svenska på något annat sätt?

Sysselsättning och fritid:

Vad gör ni på dagarna?

Hur tänker ni om framtiden?

Vad vill ni göra i framtiden?

Jobb-med vad?

Skola-läsa vad?

Avrundning:

Vart går ni först om ni behöver hjälp eller stöd med något?

Jag summerar vad vi pratat om och frågar om det är något mer de vill säga eller om de tycker att vi missat att prata om något.

Bilaga 3

Nivåer för introduktionsersättning i Nordanstigs kommun.

Detta nedan gällde under tiden 1/11 2006 till 1/12 2010. Fr o m1/12 är det Arbetsförmedlingen som betalar ut försörjningsstöd genom Försäkringskassan.

Följande nivåer för introduktionsersättning gäller från 2006-11-01.

Ensamstående under 29 år*	6 566 kr
Ensamstående 29 år och över	7 071 kr
Ensamstående med hemmavarande barn	7 071 kr
Inneboende (utan försörjningspliktiga föräldrar)	4 646 kr
Gifta/sammanboende med barn	10 102 kr
Sammanboende/gifta under 29 år - utan barn	9 292 kr
Sammanboende/gifta 29 år och över - utan barn	10 102 kr

Barn- och ungdomstillägg

- 0-12 år	606 kr
- 13 år-18/20 år	909 kr

*Åldersgränsen (under eller över 29 år) var kopplad till Försäkringskassans regler gällande rätten att söka bostadsbidrag.

Bilaga 4

Lista över vad de nyanländas lägenheter utrustas med*

Möbler	Köksutrustning
Säng Köksbord och stolar (second hand) Soffa eller fåtölj (second hand) Vardagsrumsbord (second hand) TV (second hand)	Stekpanna Kastrull Durkslag Plastbunkar Tallrik, glas, mugg, bestick (till aktuellt antal personer) Visp Slev Stekspade Förskärare Diskhandduk Diskmedel Diskborste Disktrasa
Inredning	Rengörings- och hygienartiklar
Dörmatta Lampor Gardinstänger och gardiner (second hand) Täcke Kudde Sänglinne	Badlakan Handdukar Schampo Tvål Toalettpapper Skurhink och mopp Trasa Rengöringsmedel Tvättpulver Sop och sopskyffel Sohink och soppåsar
Annat	
Kläder (second hand, vid behov utifrån årstid köps nya skor) Mat i kylskåp för de närmaste dagarna	

*Listan har lämnats av flyktingsamordnare på Invandrarenheten.

Nordanstigs kommun
Box 56
820 70 Bergsjö
0652-360 00
www.nordanstig.se